UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 5
SAMBATA 25 Ianuarie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Xenopol discutat de Mussolini

de Prof. ALEXANDRU MARCU

Unul din reprezentanţii cei mai autorizaţi ai Culturii academice româneşti, care au susţinut-o statornic şi au servit-o devotat întru afirmarea ei în ţară şi peste hotare, a fost de pe la 1890 şi până în primele două decenii ale acestui secol, Alexandru Xenopol, profesorul de Istoria Românilor dela Universitatea din Iaşi.

Vechi „junimist" şi activ colaborator al Convorbiri-lor, el s'a dovedit în toate împrejurările carierei sale prezent: la memorabila comemorare al lui Ştefan cel Mare din 1871; la lucrările Academiei Române, al cărui membru activ a fost; la conducerea revistei sale Arhiva; la publicarea unei cunoscute şi bine apreciate sinteze a Istoriei noastre în Limba franceză, spre a cunoaşte apoi mulţumirea unui premiu de încununare din partea Academiei Franceze; la ilustrarea domniei lui Cuza, sau la marea întreprindere care a fost Istoria Românilor în şase volume, dacă nu la colaborarea pentru partea românească la Istoria Universală a lui Lavisse şi Rambaud.

Dar Alexandru Xenopol nu s'a mulţumit numai cu relatarea cât mai precisă a faptelor istorice; el a căutat să-şi organizeze un sistem, pe cât posibil personal, întru explicarea fenomenului istoric, ridicându-se astfel dela particularitatea faptelor, la generalizarea teoriilor. S'a afirmat, cu un cuvânt auzit, între gânditorii sociologi, care au ilustrat Filosofia Istoriei la începutul actualului secol. In acest scop, Xenopol a colaborat la cele mai cunoscute reviste de specialitate dela Paris, Berlin sau Roma, cu studii ca acelea despre Ştiinţele Naturale şi Istoria (din Revista de Filozofie a lui Ribot), sau despre Teoria Istoriei, publicat tot la Paris, încă din 1908. Această bine susţinută activitate, i-a putut asigura profesorului român prestigiul necesar ca să fie invitat la Colegiul Franţei pentru un curs asupra Istoriei Românilor, sau la Sorbona pentru o serie de prelegeri asupra Teoriei Istoriei, în timp ce Institutul Franţei l-a ales printre membrii săi.

Iată de ce nu au fost pe timpul acela mulţi academicieni sau profesori români care să reprezinte ţara la diferitele congrese din străinătate, cu mai multă prestanţă şi autoritate decât Alexandru Xenopol.

In cariera de adevărat om de ştiinţă a acestui profesor, se notează cu satisfacţie o singură mulţumire sufletească: aceea de-a alterna îndatoririle profesiei cu repetatele călătorii de reculegere în Elveţia sau în Italia. „De cum începe a adia vântul de primăvară (scria Xenopol în unele din Amintirile sale de drum) un dor nesfârşit se aprinde în sufletul meu, dor straniu şi neînţeles, care pare la început a nu avea o ţintă hotărîtă, dorul de ducă". Declaraţia aceasta, pe care o putea semna la aceeaş dată Vasile Alecsandri sau Duiliu Zamfirescu şi în aceeaş formă, îl înfrăţeşte desigur pe harnicul istoric şi pe sobrul gânditor, cu generaţia ultimilor Romantici, a sentimentalilor încă suficient de entuziaşti, sub auspiciile excepţionalei împrejurări, care poate fi pentru un intelectual totdeauna o călătorie în străinătate. „Vreau să mă pierd în lumi necunoscute — continua el mărturisirea — străine de a mea", spre a duce, fie şi numai pentru un răstimp limitat, o existenţă de reculegere, în faţa unei Naturi care să-l încânte şi a unei omeniri care să nu-l ştie.

In felul acesta, şi-a făcut Xenopol de mai multe ori apariţia în regiunea Lacurilor italiene, coborînd acolo dintre romanţioasele şi predilectele văi ale Elveţiei. Cine îi revede astăzi notele din aceste variate călătorii, rămâne poate surprins de sincera activitate a pretextelor de entuziasmare şi a tonului de facilă admiraţie, în faţa celor ce vede şi reţine savantul profesor. Surprinde, mai ales, şi în bine, lipsa totală a oricărei pedanterii; ceeace denotă şi sinceritatea călătorului, care-şi impune să se desprindă realmente din lumea preocupărilor sale de acasă, în acea lume nouă pe care o caută anume. Amintirile de călătorie ale lui Xenopol apar astfel drept notele cuminţi, ale unui călător bucuros de toate câte vede şi simte şi care nu caută în acele clipe excepţionale decât a gusta „fericirea de a trăi", cum spune singur, legănat fără ţintă într'o barcă, pe Lacul Como, la Bellagio de exemplu. Căci acesta era pentru el adevăratul farmec al călătoriilor în Italia: ele te apropie de Natură şi de Artă, te fac să te simţi tu însuţi, liber, adevărat liber.

Aceste stări sufleteşti i se impun pentru sine şi pentru alţii, cititorului Amintirilor lui Xenopol. Iar această nevoe de comunicativitate accentuează îndrumarea lor spre un neafectat sentimentalism: „Când vor trece aceste rânduri — adaogă el în altă parte — pe sub ochii acelor ce au văzut lucrurile descrise, se va întâmpla poate ca un cuvânt fericit, o înlănţuire de gânduri potrivite, să recheme, ca prin lovitura unei vărguţe năsdrăvane, în mintea cititorului, încântătoarele tablouri ce au lucit cândva sub ochii lui la lumina soarelui, sau au licărit pe sub genele lui, la zarea amurgitoare a visătoarei luni".

Ascultând de asemenea porniri sentimentale, el se apropiase în mai multe rânduri de Italia, dar de o Italie care să-i convină numai unui atare program sentimental. Pe Lacuri, pe Coasta de Azur, sau cel mult la Genova şi Milano, îşi purtase deci întâmplător reveriile. Ne va surprinde, sigur, iarăş, constatarea că un istoric precum era el, obligat să cerceteze arhivele, bibliotecile şi muzeele Italiei, nu aflase încă prilejul să cunoască cealaltă Italie, prin centre ca Roma, Florenţa, Veneţia sau Napoli.

Lacuna aceasta, cu adevărat supărătoare şi de care îşi dăduse de altfel singur seama, a putut fi împlinită de Xenopol cu prilejul Congresului de Psihologie ţinut la Roma în primăvara anului 1905, la care a luat parte ca delegat al României. In felul acesta, a putut să cerceteze mai de aproape Roma, spre a se simţi apoi, precum mărturiseşte, „răpit şi răpit pentru totdeauna"; căci „înaintea acestor rămăşiţi mărete ale cugetării şi voinţei romane, închini fruntea ca înaintea oceanului sau a munţilor înalţi, ca înaintea soarelui sau a firmamentului, căci vezi mărimea întruchipată în forme neperitoare".

„Fericită ţară şi fericit popor — va exclama el atunci. După ce a umplut lumea în vremurile vechi cu răsunetul armelor sale; după ce a întipărit pecetea geniului său în ţările cele mai depărtate de dânsul; după ce în tot veacul de mijloc şi până astăzi încă stăpâneşte prin biserică o bună parte din conştiinţa omenească; după ce a bucurat lumea întreagă cu producerile lui artistice pe toate terenurile: arhitectură, pictură, muzică şi poezie; după ce a dat un avânt atât de mare şi de roditor gândirii ştiinţifice, apoi mai are, pe deasupra, şi o natură de o neuzită splendoare, care pare a înconjura înadins ca un chenar, această minunată activitate omenească, pentru a o pune mai bine în lumină, întrecându-se cu plăsmuirile lui Dumnezeu".

Participarea istoricului român la acest Congres dela Roma, i-a sporit desigur reputaţia în lumea colegilor italieni, care i-au solicitat colaborarea la revistele de specialitate. Printre acestea, se bucura atunci de un deosebit prestigiu Rivista Italiana di Sociologia.

In colecţiile acestei reviste am identificat într'adevăr un studiu al lui Xenopol, intitulat Legile Evoluţiei sociale şi care a avut meritul să

(Urmare în pag. 7-a)

Legănat cu tine...

Albă dimineaţă —
Apele înghiaţă.
Chiciure pe ramuri
Prind lumina'n lamuri
Şi pe rămurele
Dau polei de stele.
Legi de talpă bine
Arcuri de pâine
Şi în sbor de lebezi
Pieri pe pârtii repezi —
Tai şi eu olmazul
Gerului pe iazul
Apei cristaline.
Legănat cu tine
Pe stihii străine,
Cu aripi alunec —
Sunet lung de tulnic
Surpă în cleştare
Bolţi cu-o tremurare:
Crengi neprihănite,
Sălcii pudruite,
Reci mărgăritare.
Glasul tău adună
Clopoţei de lună —
De argint sunt tei,
Sună clopoţei.
Limpezile linişti
Sboară din arinişti.
Prea e clar văzduhul:
In argint văd duhul
Răsetelor tale
Strălucind pe vale.
A căzut cernută
Nea neîncepută
Dintr'un corn de lună
Ce prin zări păşună
Stelele din strungă.
Şi ieşind în luncă,
Pe omăt oprită,
Căprioară mică,
Sora ta sfiită,
Capul şi-l ridică.

1 Ianuarie 1941.

ION PILLAT

AUREL IACOBESCU — Peisaj roman

POPULARITATEA LUI EMINESCU

Nu cunoaştem violenţă mai purtătoare de consecinţe decât aceea care turbură un fel de a fi sau de a vedea îndătinat printr'o îndelungată deprindere. In literatură ca şi în multiplele expresiuni ale artei, violenţa înseamnă refuzul unei tradiţii mecanizată în forme corecte şi sterpe, care ar vrea să facă din Eminescu, de pildă, atât de viu şi de actual în conştiinţa vremurilor noastre, o lespede mormântală a însăşi poeziei româneşti. Ca şi cum elogiul suprem ce s'ar aduce unui poet ar fi acela de piatră de hotar care să închidă deapururi zarea năzuinţelor poetice, în urma lui.

Eminescu nu merită desigur, un elogiu atât de îndoelnic. Aparenţa îmbietoare a unei claritaţi de care se apropie sigur de sine orice interpret — plin de bunăvoinţă când nu e de ifose solemne — a avut drept consecinţă o popularitate dăunătoare pătrunderii mai adânci a poeziei eminesciene. Cele mai multe clişee de judecată şi banalităţi critice s'au colecţionat pe seama acestui artist. O bună parte — adică cea mai rea în ordinea calitativă — a explicărilor propuse pentru adâncirea operei lui, adică pentru actualizarea ei ca farmec poetic şi ca bucurie revelată în cuprinsul conştiinţei cititorului, este aceea tocmai de care ne putem lipsi fără pagubă.

Confuzia ni se pare că începe chiar dela principiile de temelie ale metodei prin care se începe de obşte introducerea în arcanele poeziei eminesciene. Semnalarea elementelor care-i constituie farmecul, descompunerea şi apoi orânduirea lor într'o sistematizare critică, le socotim deadreptul păgubitoare contactului cu poezia în genere.

Practicanţilor obişnuiţi ai acestui fel de investigaţie critică, li se potrivesc următoarele versuri ale poetului Patrice de la Tour du Pin:

S'ar spune că ochii voştri privesc altceva,
Că vă opriţi dela nu ştiu ce tăinuit amor:
Trebuesc sfărâmate toate regretele mijlocitoare.

Să fie oare aceste „regrets qui s'interposent" denunţate de poetul francez, expresia neputinţei acelora cari zadarnic dau târcoale în preajma înţelesurilor interzise ale frumuseţii?

Una din cele mai neînsemnătoare judecăţi critice — şi cea mai puţin caracteristică pentru înţelegerea poetului — ni se pare aceea privitoare la pesimismul lui Eminescu, — judecată primită şi transmisă prin generaţii, de cele mai multe ori pe credit necontrolat, ca un svon anonim din care nu mai desluşeşti partea contributivă a fiecăruia. Negreşit, pentru cunoaşterea **biografică** e necesar să cercetăm adânca înrădăcinare doctrinară a pesimismului eminescian în metafizica voinţei schopenhaueriene; după cum trebue subliniată ostilitatea acestui stoic contemplativ şi eleat convins, faţă de ideea oricărei deveniri, de unde neîncrederea lui implicită în civilizaţie şi progres. Dar „pesimismul" lui Eminescu, ideile lui, nu sunt decât un **stimulent** al emotivităţii sale, o formă — între altele — a acestei emotivităţi, cum observa cu multă fineţă G. Ibrăileanu (în prefaţa ediţiei de „Poezii" pe care a publicat-o). Iar ceea ce pentru geniul eminescian constituia un stimulent, devine farmec cuceritor şi forţă adânc răscolitoare a cenesteziei noastre, în contact cu poezia lui.

Generozitatea lirismului eminescian, creator de noui forme prozodice dar mai cu seamă creator de armonie al cărei secret şi a cărei ireductibilă vrajă nu vor putea fi nicicând sleite, ni se înfăţişează sub semnul neîndoelnic al unei robusteţi temperamentale ce se afirmă cu toată plenitudinea şi bucuria creaţiei. Amplitudinea orizontului liricei eminesciene, atotcuprinzătoarea ei îmbrăţişare, —altfel spus: funcţiunea de limbaj universal pe care o manifestă poezia în opera lui, aceea de-a însuma toate marile teme şi motive călăuzitoare ale cugetării şi sensibilităţii omeneşti, sunt expresia unei personalităţi lirice de covârşitoare bogăţie, a unui „organism complet", cum observa tot Ibrăileanu.

Oricât ar părea de paradoxal, dar Eminescu e sortit să dureze — şi destinul lui este de a păstra sceptrul unei întâietăţi nediscutate în lirica românească, — datorită tocmai elementelor prin care poezia lui s'ar spune că e vulnerabilă, adică generozităţii comunicative a elanului şi faptului de a fi lesne accesibilă din punct de vedere gramatical, făcând astfel cu putinţă transcrierea ei în registrul sufletesc chiar al cititorului ocazional sau „neiniţiat".

Gloria creatorului de valori ale spiritului nu este necesar legată de popularitatea operei lui, care-i poate fi uneori deadreptul dăunătoare. După mai mult de-o jumătate de veac dela moartea poetului, lirica eminesciană, cea mai populară din literatura noastră rezistă admirabil popularităţii, păstrându-şi neştirbit prestigiul, în admiraţia unanimă a cititorilor, — a celor rafinaţi ca şi a celor mai puţin pregătiţi pentru înţelegerea poeziei. Ceea ce o apără şi de vulgaritatea unora, şi de snobismul acaparator al celorlalţi, este puterea de transcendere a gândirii poetului în lumea simbolurilor şi a ideilor eterne şi farmecul incomparabilei armonii a poeziilor lui.

Esenţa geniului eminescian e această armonie a cărei putere de sugestie muzicală i-au recunoscut-o comentatorii, mărturisindu-şi totdeodată şi neputinţa de a-i descifra taina.

MIHAI NICULESCU

Sorţii esseistului

de ION FRUNZETTI

Termenul care înglobează în limbajul comun pe cei ce-şi fac, din abordarea nepremeditată a diverselor probleme prezentate spiritului lor mobil, profesie, — cuvântul „esseist", — închide în el chiar şi sensurile pe care nu i le acordăm astăzi încă, pe lângă cele pe care le-a definit succesiv. „Esseist" a fost cândva, şi este încă în destul de răspândită accepţie, denumirea celui care vorbeşte „accidental", politică, religie, filosofie, morală, ştiinţă, artă şi câte toate! Faptul de a se ocupa oricând, pe nepregătite, de orice, asemănându-se astfel anticilor negustori de înţelepciune — sofiştilor— i-a adus desigur faima nedreaptă de superficialitate. Nu i s'a imputat oare lui Montaigne, (primul esseist francez de care ştim să fi intrebuinţat termenul consacrat astăzi, pentru a-şi prezenta celebra sa carte „de bonne foy"...), nu i s'a imputat de a fi introdus superficialitate, egoism şi lipsă a simţului marilor obligaţii vitale, în tratarea problemelor morale? N'a fost el oare calificat drept „un pauvre homme", de către diverşi reverenzi Chauvin „de l'Oratoire?"

„Essayiste", Montaigne, n'avea a se sinchisi de asemenea întâmpinări. O mărturisire: nu dorea decât ca, după moartea sa, cititorii săi „y puissent retrouver quelques traicts de mes conditions et humeurs, et que par ce moyen ils nourrissent plus entière et plus vifue la cognoissance qu'il ont euë de moy". In fond, e definită aici atitudinea constantă a esseistului faţă de orice critică ce s'ar aduce: acuzat fie de lipsă de informaţie, fie de neseriozitate ştiinţifică, de lipsa materialului sau mijloacelor de apreciere într'o problemă abordată, esseistul va reaminti tuturor că nu adevărul sau neadevărul celor susţinute de el interesează, că nu exacta oglindire a obiectului discuţiei şi aptitudinea mijloacelor trebuie avută în vedere la lectură, ci pur şi simplu, mărturia omenească inclusă, reflexul fugar al unei scurte perioade din frământarea interioară a autorului, atitudinea sa, dintr'un anumit moment, faţă de o anumită problemă, în legătură cu care îşi desvăluie cele gândite, dar pe care nu speră şi nici n'are nevoe să o soluţioneze. Esseistul e literat, nu gânditor. Fie că vorbeşte politică, sociologie, etică, religie, filosofie, el se mărturiseşte... şi în confesiune stă valoarea sau lipsa de valoare a spuselor sale. Nu adevărul obiectiv al problemei, ci adevărul uman al resimţirii ei, urmele torturii antinomiei dela care porneşte problema, într'o conştiinţă, — aceasta urmăreşte esseistul. E firesc să fie socotit superficial — ştiinţific, obiectiv vorbind. Nu caută să afle mai mult decât ştie, înainte de a trata o problemă. Desigur! Dacă ar căuta, ar face studiu, nu esseu. Se mulţumeşte să mărturisească relaţia dintre el, dintre fiinţa sa gânditoare şi reactivă de-oparte, şi datele problemei, atâtea câte le-a aflat până în momentul confesiunii, de altă parte. Relaţia aceasta aduce în conştiinţa cititorului reprezentarea individului spovedit în esseu, cu imperfecţiunile cunoştinţelor şi judecăţii sale, cu dureroasa tensiune a aspiraţiilor sale, cu iluzoria credinţă în realizările sale. Imaginea omului particular, individual, viu, incarnare şi casetă momentană a arhetipului uman, a universalului, esenţialului uman. Pe dreptate recomanda cititorilor, în prologul povestirii „de la vie trèshorrificque du Grand Gargantua, père de Pantagruel", abstractorul de „quinte essence", cum îşi spunea, Fr. Rabelais, exemplul câinelui, „la beste du monde plus philosophe", A l'exemple d'iceliuy vous convient estre saiges pour ficurer, sentir et estimer ces beaulx livres de haulte gresse, legiers au prochaz et hardiz à la rencontre; puis, par curieuse leçon et meditation frequente, rompre l'os et sugcer la substantificque mouelle"...

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA LITERARĂ

SCHIŢĂ DESPRE CUNOAŞTERE

Plăcerea ce o am când întreprind o acţiune în care mă cunosc pe mine, constă în faptul că-mi cercetez organele de cunoaştere. A cerceta un organ în cazul de faţă înseamnează a-l pune să funcţioneze. Vrem adică să spunem, că în cunoaşterea despre care vorbim aici, ne referim la *omul viu*. Pentrucă altceva este cercetarea organelor ce-o face anatomistul pe masa de disecţie cercetând totdeauna cum a funcţionat ochiul, urechea, etc. Comparaţia indică, fireşte, numai trebuinţa de a face deosebirea între organul omului viu şi organul omului anatomic. Diferenţa constă, în chip natural, în aceea că organele viului le cercetăm numai în momentul când funcţionează. Ochiul, văzând, urechea auzind, sensibilitatea tactilă, pipăind. etc. Toate observaţiile juste ce le vom face, încep în momentul când porneşte funcţionarea şi se întrerup când aceasta încetează. Dacă închid ochii, nu mai pot spune nimic despre vedere, adică despre vederea mea de-acum, din clipa în care mă aflu în faţa unui obiect care dă prilej ochiului să funcţioneze. Căci dacă ar lipsi obiectul, ochiul n'ar funcţiona, în sensul în care dacă nu se produce un sunet, urechea nu funcţionează, nu aude. Evident, funcţionarea ochiului se desfăşoară după voia mea şi ca atare, pot închide ochiul şi obiectul dispare, după cum, dacă suprim sunetul, după voia mea, de pildă întreruperea unui aparat radiofonic, urechea încetează să funcţioneze. Aici mai sunt încă observaţii de făcut: că voinţa mea este numai regulatorie, ea arată în timp şi în spaţiu când să funcţioneze organele şi când nu şi nu este constitutivă, deci ca nu poate opri o funcţionare, când se produce fenomenul ce-o prilejueşte, dacă noi nu putem să înlăturăm acest obiect. Dacă ni s'ar suprima pleoapele, am vedea continuu, dacă n'am putea să ne îndepărtăm sau să oprim sunetele, ce se produc în jur, am auzi necontenit, etc., şi rezultatul acestei neîntrerupte funcţionări ar fi, presupunem, o slăbire şi chiar o anulare a funcţionării. Folosirea îndelungată fără întrerupere a simţurilor, obosesţe şi produce maladii, fie la organele respective, fie la altele...

Important de observat este iarăşi că oboseala de la un simţ se transmite la altul, încât simplu vorbind, ştim că nu putem contempla panorama unui oraş, în vreme ce alături de locul unde ne-am aşezat să privim, s'ar produce sgomotul motoarelor unei fabrici. Cu alte cuvinte nu putem face să funcţioneze văzul, atunci când auzul funcţionează cu mare intensitate. Credinţa comună totuşi este că, spre a odihni un organ, în timpul funcţionării lui trudnice, e bine să punem altul în funcţie. Astfel, ne gândim să alinăm oboseala produsă de sgomotul trenului, recurgând la contemplarea peisagiilor privite dela fereastră, vedere care nu este însă o funcţionare, deoarece obiectul nu întruneşte condiţiile de stabilitate şi distanţă prielnică. Lucrurile îndepărtate sunt alterate de distanţă, iar cele de aproape dispar numaidecât. Incercarea de a pune în funcţionare ochiul dela fereastra vagonului se reduce la simplă intenţie, neputând oferi condiţiile de stabilitate şi apropiere. Ochiul refuză să funcţioneze, iar dacă îl silim, de pildă, să urmărească stâlpii de telegraf, cari alunecă în viteză la câţiva paşi de fereastra vagonului, vederea se turbură repede şi-şi pierde obiectivul Fenomenul nu s'ar întâmpla dacă noi am sta pe loc şi în realitate stâlpii de telegraf ar defila în viteză, caz în care ochiul ar funcţiona normal, vederea fiind însoţită de mulţumirea mărită parcă a folosirii potenţiate a organului. (E clară plăcerea ce-o avem toţi, de a privi soldaţii în marş, cârduri de păsări în sbor, turme de oi şi chiar un tren în viteză. Un singur avion pe cer stârneşte mai puţină curiozitate văzului, decât o escadrilă.) Prin urmare, considerând oboseala din tren, produsă în special de sgomot şi deci de funcţionarea îndelungă a auzului, conchidem în acest caz că auzul este singurul instrument de percepere în funcţie necesară şi neputinţa noastră de a înlătura prilejul utilizării acestui auz — (trepidaţia trenului) lasă drum liber perceperii neîntrerupte şi deci oboselii. Concluzia este că, din moment ce organele simţurilor nu funcţionează simultan, funcţionarea lor succesivă se împlineşte după reguli cari ne interesază, deoarece numai prin respectarea regulilor este posibilă mulţumirea de care am vorbit că însoţeşte o cunoaştere. Cât de importante sunt aceste regule, putem vedea din considerentul că pictura, tehnic vorbind, este arta de a dispune culorile aşa fel, ca să fie prilej plăcut ochiului. Iar în cazul muzicei, e şi mai clar că nu avem de-aface decât cu ordinea strict respectată a sunetelor producătoare, prin compoziţia lor, a melodiei plăcute auzului. Muzica de orchestră, care este posibilă numai prin dispoziţia după reguli a sunetelor existente în acelaş timp, se dovedeşte a fi cu putinţă doar prin respectarea condiţiilor de funcţionare bună a auzului. Dacă într'o sală de concert s'ar afla cineva ascuns fără să-l putem descoperi spre a-l îndepărta, şi în tot timpul execuţiei ar produce un sgomot ca o lovire stridnetă de bucăţi de fier sau lemn, bănuim că producerea muzicală s'ar întrerupe, pentrucă nici artistul n'ar rămâne în sală. Deasemeni o lucrare de pictură peste care s'a asvârlit o mare pată de cerneală nu mai este obiect plăcut de funcţionare a ochiului. Toate aceste consideraţii sunt un comentar la convingerea comnuă că nu cunoaştem decât prin afectarea într'un anumit mod, a simţurilor.

Noi am pus accentul pe ideia că în activitatea cunoaşterii, ne cunoaştem pe noi înşine. Când zicem: „ne cunoaştem pe noi înşine", trebuie să reţinem ideia că ne cunoaştem numai într'un anumit mod, ceeace înseamnează că dacă am voi să ne cunoaştem într'alt mod, nu ar fi cu putinţă. Deoarece zicem că nu putem să ne cunoaştem decât într'un anumit mod şi într'altul nu, urmează de aci că există o parte în noi pe care nu o cunoaştem? Activitatea cunoaşterii constă deci în a cunoaşte numai o parte din noi, iar alta rămâne necunoscută? Intrebându-ne astfel, ne aflăm totuşi în criticism, fiindcă „prioritătile" pe care la stabileşte, doctrina, ca forme ale intelectului, nu sunt desigur decât moduri transecdentale de cunoaştere a subiectului, ca fenomen în porpria sa conştiinţă. Prin urmare, din moment ce în sine subiectul îşi rămâne sie-şi necunoscut, deducem că în cunoaşterea de mine însumi, cunosc totdeauna numai o parte, iar altă parte rămâne a fi necunoscută şi nu o voi cunoaşte niciodată", însemnează, totuşi, că afirm tot o cunoaştere despre mine şi anume că în funcţionarea organelor mele de cunoaştere, la un moment dat apare ca prilej al funcţionării, ceva căruia îi dau numele de necunoscut. Acest necunoscut nu este, fireşte, o lipsă, în sensul în care într'un sertar gol nu se află nimic, ci este numele a ceva despre care ştiu că există, pe care nu-l cunoaştem încă decât după efect, adică după împrejurarea că pune în funcţie un organ, aşa cum electricitatea pune în funcţie un instrument de funcţionare. Real, nu cunoaştem electricitatea, ci numai efectul ei, iar teoretic, o definim prin funcţie. Necunoscutul are aşa dar o funcţie. Care este în cazul acesta, organul prin care-l punem în funcţionare şi prin care se manifestă ca atare? Cu alte cuvinte, la ce organ apelăm noi, ca să producem o cunoaştere despre noi, când necunoscutul se iveşte ca prilej al funcţionării modului nostru de a cunoaşte? Acest mod nou de a întreba ne este îngăduit în mod criticist, din moment ce, chiar conştiinţei lui Kant, necunoscutul ca idee, nu a apărut permanent, ci treptat. altminteri n'ar fi fost cu putinţă să scrie despre nimic cunoscut, fiind tot timpul ocupat cu necunoscutul. Pe de altă parte, a ţine un organ necontenit sub stăpânirea unui prilej de funcţionare, am văzut că este cu neputinţă la omul viu, iar omul anatomic nu ne interesează în metafizică, pentrucă necunoscutul celui viu este altceva decât necunoscutul celui anatomic.

Odată ce aflăm organul de producere al necunoscutului, trebue să vedem dacă funcţionarea lui este însoţită de vreo emoţie sau nu. Fireşte, totul depinde de felul în care necunoscutul este un prilej ca să mă cunosc pe mine însumi. Când consider însă necunoscutul un simplu prilej, şi când ştiu că eu însumi sunt faţă de conştiinţa mea un necunoscut, ajung în situaţia ca să-mi fiu mie însumi prilej să mă cunosc pe mine.

Spre a clarifica ceeace gândim, să presupunem cazul în care necunoscutul, ca prilej, ştim că se află afară de noi. Care va fi primul lucru pe care-l vom face, ca să fixăm în afară de noi, un loc unde s'ar afla necunoscutul? Acest prim lucru este actul de a numi un obicet. Prin urmare pronunţ numele unui obiect, pronunţ un cuvânt. Altă posibilitate nu există. Dar ce înseamnează a pronunţa un cuvânt, când pornim în căutarea necunoscutului? Oare nu am descoperi şi organul însuşi pe care necunoscutul, când vrea să se manifeste, îl pune în funcţionare? Intr'adevăr am descoperit acest organ şi el este rostirea, limba, vorbirea. Urmează să arătăm în ce fel necunoscutul se manifestă prin organul graiului.

La comemorarea lui Eminescu

In numărul pe Ianuarie, al revistei „Convorbiri literare", d. I. E. Torouţiu publică un amplu comentar prilejuit de ultimele editări ale poeziilor lui Eminescu.

Tipărită de „Fundaţiile regale", ediţia îngrijită de d. Perpessicius este astăzi bine cunoscută şi acceptată. Obiectul observaţiilor d-lui Torouţiu îl formează, în articolul menţionat, volumul d-lui D. R. Mazilu, publicat de „Academia Română" ca ediţie „omagială". Intreprinsă cu un spirit critic care vrea să epuizeze din toate punctele de vedere materialul, lucrarea încredinţată d-lui D. R. Mazilu, numără 844 de pagini, deşi cuprinde numai *zece* din poeziile lui Eminescu. Trecem peste numeroasele observaţii susţinute cu lux de amănunte de d. I. E. Torouţiu. Atenţia noastră se opreşte însă asupra cunoscutului vers din „Epigonii", privitor la Eliade Rădulescu: „Adevăr scăldat în mite, sfinx pătrunsă de'nţeles". Autorul ediţiei „Omagiale", socoteşte adjectivul femenin „pătrunsă", pe lângă „sfinx", o licenţă şi modifică versul eminescian, tipărind: „Adevăr scăldat în mite, sfinx pătruns de înţeles".

După ce condamnă declarând că nici o schimbare a textului lăsat de poet nu este îngăduită, d. Torouţiu arată cu multă erudiţie, că de fapt nici nu este vorba la Eminescu de o licenţă, ci de aplicarea corectă a adjectivului la un substantiv femenin. Pentruca nu se referă la sfinxul egiptean, care era un principiu masculin, ci la cel femenin, cunoscut din mitologia greacă, în povestea lui Oedip. Eminescu a făcut deosebirea aceasta necesară şi desigur, şi Eliade Rădulescu o cunoştea, dacă ne amintim erudiţia din „Echilibrul dintre Antiteze".

Cu autoritate deplină, d. Torouţiu mustră aspru dar just ignorarea acestei distincţiuni, într'o ediţie concepută vast spre a fi cât mai documentată.

n aceiaşi ordine, sunt instructive consideraţiile despre „mania de a pune virgule" (comatizarea), deoarece prin separaţia abuzivă a cuvintelor, se fărâmiţează versul şi înlătură cititorului libertatea de a se apropia de conţinut, pe căi personale.

Ce ne interesează cu deosebire pe noi, sunt cele două sensuri, „masculin" şi „femenin" ale c u v â n t u l u i „sfinx".

Surprindem aici deosebirea de mentalitate între lumea greacă şi cea egipteană, şi faptul că Eminescu ştia un amănunt în aparenţă nesemnificativ, mărturisea adânca sa cultură. „Sfinxul" care punea lui „Oedip" întrebări era într'adevăr un principiu femenin, iar deslegarea enigmei şi moartea monstrului desvăluie un aspect al destinului eroic masculin. Deslegarea enigmei, n'a adus fericirea, ci a deschis drum unei tragedii în care singura satisfacţie a fost gloria luptei cu natura misterioasă şi oarbă.

Alta era gândirea teocraţiei egiptene, unde puterea ascunsă şi dominatoare nu o avea „omul", ci zeul solar, raţiunea supremă. Realitatea umană se manifestă ca un principiu femenin, — al înmulţirii şi creşterii, pe câtă vreme fecundatorul etern, rămânea învăluit, dincolo de graniţele înţelegerii. De aci sfinxul regal, stăpân al misterelor fertilităţii. In lumina acestor precizări, deducem uşor că în versul lui Eminescu, „sfinx pătrunsă de'nţeles", exprimă ideia deslegării enigmei de către Oedip, dar şi sensul destinului tragic al răzbunării naturii împotriva geniului. Iar lui Eliade Rădulescu i se potrivea aluzia la destinul tragic de luptător cu ambianţa.

CONSTANTIN FANTANERU

Corespondenţa noastră

VEDERI DIN ŢARA MEA
MAREA JERTFA

D-nei Elena Z. Codreanu

Mama prinde 'n scrâşnet clanţa din portiţă
Şi — învinsă — cade greu cu plânsu 'n palmă:
De ce Doamne, de ce Doamne ?....
Se desprinde din a Cerului cosiţă
Inc'o stea, ce va să moară — calmă.

De ce Doamne ?...
La o margine de drum credinţa-i vie,
Cum din trup aur fierbinte isbucneşte.

...Mama cade greu cu plânsu 'n palma udă,
Dar din lacrimă şi suflet creşte
Sfânta, sfânta Românie...
— „Arhanghele, Dumnezeu să te audă !"

Focşani, Sept. 1939.

A DOUA RASTIGNIRE

Işi plânge crucea lemnul: să ardă
Chipul blândului Iisus ?!
Din nemiloasă bardă.
Sar aşchiile în sus...

De vorba grea, nici cerul azi nu scapă:
Câte-altare, câte-altare mai rămân ?
Flori de ani se chinuesc sub sapă —
Zi de zi, e râsul mai păgân.

Chipul blândului Iisus
Se mistuie încet în ploaie.....
Ruga nu mai drumeţeşte 'n sus;
Crucea, lemnul îşi îndoaie...

Cobia, 11 Dec. 1939

Coleru Dumitraş

DEALURILE COPILARIEI.

Dealurile copilăriei s'au mic̦şorat,
Casa părintească e-acum mică
In cimitir cum o' mai duci, bunică,
De când ai plecat ?

Şi grădina e foarte săracă,
Timpul, o droae de copaci i-a smult;
Din nucul ce-mi făcea scrânciob, demult,
N'a mai rămas acuma nici-o cracă.

S'au spulberat atâtea zile fericite;
Trecutu-mi hăue 'n urechi,
Trosneşte 'n toate lucrurile vechi
Un cântec care vremea îl va 'nghite.

In casa care-a fost odată rai
Părinţii gârbovi, gata-s de plecare
Pe drumul care-om merge fiecare;
Şi amintirile prind mucegai.

TUŞNAD.

Prin luminişul codrilor de brad
Aleargă vesel trenul spre Tuşnad.
De pretutindeni ne zâmbesc senine
Neîntrecutele splendori alpine.

In golul geamurilor, larg deschise
Să perindeză lumea ca din vise;
Iar frumuseţea munţilor ne cere
In baia de ozon şi de tăcere.

De-odată — apar stinghere şi-apoi cete
De vile însorite şi cochete,
Cu 'nfăţişările surâzătoare
Ca chipurile unor dragi fecioare.

Din cetini de verdeaţă şi răşină
Răsare staţia, — numai lumină.
Cerul albastru pe păduri de brad
A coborît tot raiul în Tuşnad.

21 Aprilie 1940.

Dumitru Baciu

MOARTEA MEA

Când doina s'o preface 'n lut
şi dorul meu va putrezi în ţină
eu sub al morţii tainic scut
voiu reînvia în floarea de sulfină.

Şi răscolit de-a vieţii grea ispită
n'am să găsesc dorinţa nicăieri
iar moartea mea prin haos poposită
vo fâlfâi stindard prin primăveri.

Onos Talpa

CÂNTEC PENTRU MINE

Mă poartă dorul către înalte zări senine.
Adun tulpini de stele şi fac cu ochiul, lunii.
Pe visul meu, de floare se scutură alunii
Şi nuferii luminii înmuguresc în mine.

Când trag pe îndelete, zăvoarele tăcerii
Şi mân către păşune, singurătăţi, o ciurdă,
Ies gândurile mele zănatice, la pândă,
Ca un haiduc, în codru când cad umbrele serii.

Isbind cu dalta 'n beznă, sar ţăndări de lumină.
Eu le adun în cioburi, în cupe şi ulcioare,
Ca cei setoşi să soarbă din plin, sacra licoare.
Urcând în ei, să simtă aroma de verbină.

Aşa, ciudată soartă, îţi chinui anii, barde!
Şi clipa cea din urmă te va găsi, boeme,
Cântând zădărnicia amară, în poeme
Şi cărutând obrajii uibirii, în balade.

Petre Vicşoreanu

POETUL ŞI-A PARASIT TINEREŢEA...*)

Fruntea îi ra ca o lună plină,
Gândurile, ca nişte mărgele de lut;
Câi d albastră, înaltă, senină,
Era nădejdea lui de 'nceput!...

Pieptul îi bătea ca o inimă bună,
Şi pntru o floare şi pentru un spin.
Sufletului nu putea durerea să-i spună,
Că-i de umbrei trecutului plin...

In amintiri nu-i mai trăiau bucurii,
Se pierdeau ca nişte femei în plăceri;
Beţie de priviri curate, azurii,
Incerca să-i alunge tăceri...

Moartea era prea mică pentru sfârşit,
Pentru el avea şi liniştea şoapte;
De nemărginirea din el covârşit,
Poetul a încercat să muşte din noapte...

Ce bine îi şedea lui cu tristeţea,
Cu visele culcate pe amintiri;
Dar într'o zi şi-a părăsit tinereţea,
Şi-a dăruit viaţa altei iubiri...

*) Din volumul în curs de apariţie, „Ţărâna sângelui meu".

Constant I. Cosma

IN ŢARA NOUA

Ce FătFrumos s'a rupt din amintire
In ziua cu lumină şi isbândă ?
Ce ochi au râs cu ceru 'ntreg ? Ce mire
Nuntitu-şi-a speranţa în osândă
Şi astăzi cântă — verde isbăvire ?

Ce braţ întins, cu inima în palmă
Ne ocroteşte sufletul şi ţara ?
Ce om topita 'n dragoste-o sudalmă
Şi prefăcut-a în isbânzi ocara ?

Care Codrean, mutat în vis de lume
Dăr sue veşcul nou p culmi carpate ?
Pe cine-l strigă doinele pe nume,
Şi-l strâng în cronici, plaiurile toate ?
Ce Căpitan cu fulgere 'n privire
Ne dăruе cu mâinile-amândouă
Comori de gând şi verde isbăvire?
In ţara genelor bogate n' rouă,
Ce Făt-Frumos s'a rupt din amntire ?

CUTREMUR

Ne-a bătut moartea în gam
Şi-a râs în noi
Incovoindu-ne spinarea cu tristeţe şi nevoi.
Pământul a căscat besne adânci
Şi ies pe brânci
Din ele
Păcatele grele înfipte în veac.
Iel colo, luceferi şi stele
Cer milă din zări pentru neamul
Ţâşnit din vitează sânge dac.
Rănile plâng peste trupuri sdrobite,
Pedeapsa dreptăţii lovitu-ne-a greu.
Dar crd curcubee deasupra durerii,
Ne iartă din nou Dumnezeu.

Th. Em. Brudin

PRIMII FULGI

Au venit mânaţi de vânt,
Mici, grăbiţi şi 'nfriguraţi,
Focul l-au oprit miraţi
La pământ:

Un gutui bătrân şi-un teiu,
Le opreşte'n loc căderea
Mâni de ramuri întinzând
După ei

A scăpat câţi-va hasardul,
Şi tremurând speriaţi,
Se opresc desordonaţi
Isbind gardul.

Câţi-a fulgi cari 'ndrăsnesc
Să se joace cu'n copil,
Plătesc scump jocul hain...
Se topesc!

AMAR

Cer de zgură şi de scamă...
Gândurile se distramă
Sus, în toamna pomilor
Şi'n plânsul cocorilor.—

Suflet trist ca o cărare
Către drum de ţintirim
Tremurat ca un amin
La sfârşit de 'nmormântare —

Suflet care-ai fost eri altul
Ridicat spre nouri — vultur —
Astăzi eşti burotec verde
Lângă gard sub foi de brustur. —

Cer de zguri şi de scamă...
Bate clopot de aramă...
Sufletul e ţintirim,
Glasul doar atât: amin!

Aurel C. Oprescu

Luca Dumitrescu: Remușcări

Mă trezesc din pricina luminii. Mă frec la ochi și mă uit împrejurul meu zăpăcit de amintirea unei formidabile lupte pe care am dat-o în somn. Mă ridic pe marginea patului și cu capul în palme mă gândesc.

Nu știu dacă mă găsesc azi sau ieri. Nu știu dacă m'am întâlnit cu nevastă-mea la tribunal sau dacă urmează să mă întâlnesc. E o harababură în capul meu, că-mi vine să renunț cu totul la intenția de a ști. Mă simt după acest somn, ca un bălegar umed pe care cineva l-a răvășit. Soarele absorbit în tăcere vreme îndelungată, abia acum se vede că n'a operat nimic, la fund, bălegarul fiind tot ca mai înainte, plin de miasme și de umezeală.

Imi vâr degetele între gât și gulerul cămășii și-mi smulg cravata cu guler cu tot și o arunc în fața mea pe covor. Cravata și gulerul sunt mototolite și imbibate cu apă. Peste tot cămașa mi se lipește de corp, insuportabil, unde mă atinge, ca o reptilă.

Dau s'o scot, dar întâlnesc deasupra sa massa aspră a hainei.

Mă uit din nou împrejurul meu și iarăși vreau să ies cu orice preț din confuzie. Patul nu-mi e făcut pentru noapte. Salteaua e cu partea bună în sus și neacoperită de cearceaf. Pernele nu sunt scoase. Plapoma de asemeni. Pe pat nu sunt decât cele câteva perne decorative, cari stau în permanență, ziua răspândite acolo, și eu îmbrăcat. Sunt deci toate semnele că mă găsesc într'o după amiază. Intr'o după amiază, dar care? mă întreb. Inainte, ori după proces? Și sunt pe punctul să mă înfurii, că nu sunt sigur nici de una nici de alta.

Dacăași fi înainte de proces, mă gândesc, n'ași avea nici un motiv să mă întreb dacă nu cumva sunt după. Trebue deci să mă găsesc neapărat după proces. Dar — îmi zic — dacă ași fi în adevăr după proces, ce rost ar avea să mă mai întreb, dacă nu cumva sunt înainte?

Argumentul este așa dar, acelaș pentru ambele alternative. Care este adevărul? Imi scot enervat haina, și o arunc pe scaunul din fața mea, dar rămân cu ochii înmărmuriți pe ea. Este haina mea cea mai nouă, haina pe care am făcut-o înadins pentru acest eveniment. Ce rost ar avea să fiu îmbrăcat cu ea, dacă n'ar fi avut loc procesul?

Mă ridic clătinându-mă pe picioare, o iau, o țin în mâini și o privesc pe o parte și pe alta. Este ea. Haina pe care am făcut-o înadins ca s'o dau gata pe nevastă-mea, la această primă întâlnire a noastră după acea oribilă noapte cu lună. Nu sunt eu acela care voiam să-i apar „soigné"? Nu mi-a spus ea totdeauna că atunci când sunt „soigné" eu sunt un bărbat frumos? Nu mi-am făcut această haină în acest scop? „Ba da" îmi răspund și încep să o întind între mâini prin părțile unde s'a boțit și o așez ordonat pe spătarul scaunului. Când mă găsesc deci: înainte ori după proces? După — îmi zic cu jumătate de glas. Hotărît, după. Și mă aplec să-mi ridic cravata și gulerul de jos.

Dar și aci se întâmplă ceva curios. Cravata aceasta, roșie, presărată cu puncte mărunte albastre, nu e străină de un proces care sunt sigur că s'a petrecut în mine. Imi pare rău că mi-am scos-o dela gât. Dară ar fi așa cum țin minte că am înnodat-o înainte de a pleca la proces, ar fi peste putință să nu mă convingă de adevăr. O țin în mână și mă uit la ea concentrat. Imi aduc aminte cum i-am măsurat părțile și cum le-am potrivit ca să nu-mi iasă nodul nici prea mare, nici prea mic și nici strâmb, cum îl fac de obicei când mi-o pun în fugă.

Sunt așa de clare lucrurile, că ar trebui să nu mă aflu în toate mințile ca să mă îndoesc de ele. M'am îmbrăcat sigur cu hainele cele noi și mi-am pus această cravată, înainte de a pleca la proces.

„Prin urmare, tot ce a fost până acum s'a întâmplat — îmi zic. Nu mai încape nici o îndoială".

Așez cu această siguranță și gulerul și cravata pe spătarul scaunului, peste haină și cum cămașa continuă să mă enerveze din cauza transpirației, mi-o scot și plec la bae cu gândul să fac un duș.

Gura îmi e amară și coclită. Inainte de a intra sub duș, mă gândesc să mă spăl pe gură, dar când pun mâna pe pahar, îmi aduc aminte că a băut din el nepoata directorului și mi se face scârbă. Il pun la loc și-l privesc. Pe buze are urme de pastă, cari s'au prelins, cărăi, în jos, pe pereții lui, în afară și înăuntru. Este deadreptul murdar, mă gândesc. Și nu-mi vine să cred că a putut să bea cineva din el, fără să-l spele. Din nou încep să mă îndoesc. A fost cineva la mine ori n'a fost? A băut cineva ori n'a băut din acest pahar? Mă uit peste tot în bae ca să găsesc o urmă edificatoare. Faianța pereților, este tot imaculată, cum o știu de ani de zile. Lucrurile de pe cristalul lavaboului sunt însă într'o dezordine atât de mare, că mi-ar fi peste putință să descoper vreo schimbare în ele. Mă întorc atunci și mă uit la dulap. Dacă în adevăr femeea aceea a fost aici, și a stat, cum îmi aduc aminte atâta vreme în bae, este imposibil să nu-și fi vârît nasul în acest dulăpior, unde sunt în special lucruri de ale nevestei mele. Dar aici întâmpin altă greutate. Aici ordinea e atât de perfectă, încât chiar dacă n'ar fi un lucru exact pe locul pe care îl punea nevastă-mea, spațiul fiind extrem de mic pentru fiecare, ți-ar fi imposibil să sesizezi schimbarea.

Inchid și dulapul și mă opresc disperat cu mâinile în șolduri în mijlocul camerei, căutând un indiciu. Nu descoper nimic. Pielea mi s'a svântat și gustul de duș mi-a trecut. Plec de la bae fără să mă spăl și reviu în casă, mai confuz decât am plecat.

„Ce prost sunt" îmi zic după câtva timp de gândire. Nu mă găsesc în nici o după amiază. Mă găsesc pur și simplu, a doua zi dimineață. Și întind mâna pe măsuța de noapte să iau ceasul. Il deschid încet și-mi râd de mine în gând. Când mă uit la el însă, devin dintr'odată serios. „Două"! E posibil să fie două? Să fi dormit astfel în neștire, de aseară până azi la două?".

Mi se pare foarte curios. Mă așez pe un scaun și încerc să-mi aduc sistematic aminte de fiecare fapt de ieri.

Care va să zică, m'am îmbrăcat cu hainele acestea noi, mi-am pus cravata aceasta roșie cu picățele albastre și m'am uitat în oglindă să văd cum îmi vine. Imi venea foarte bine. Apoi, am deschis ușa aceasta și am plecat. Mă scol și repet gestul. Exact așa. Pălăria mi-am luat-o de la cuier. Mănușile le-am uitat. Prin urmare e sigur că am plecat la tribunal. La ce oră? La unu fără un sfert. Ba nu, mai de vreme parcă. Iau ceasul în mână și repet gestul. Parcă am văzut unu fără un sfert, dar parcă nu m'am uitat la ceas. Dacă nu mă uitam însă, era imposibil să văd. Deci, probabil că m'am uitat, dar nu-mi mai aduc aminte gestul. Am luat o mașină. Asta se poate verifica foarte ușor, numărând banii din portofel. Aveam patru sute douăzeci. Am schimbat cinci sute ieri seară la masă și știu precis că mi-a dat patru sute douăzeci, rest. Dacă sunt deci în portofel patru sute douăzeci de lei, înseamnă că îmi aduc aminte precis ceva. Să vedem. Iau portofelul și-l cercetez. Exact patru sute douăzeci, constat cu satisfacție. Dar în același timp pălesc: n'am fost la tribunal. Dacă ași fi fost, ar trebui să am aici, mai puțin costul mașinii și țigările și bacșișul portarului. Hotărît prin urmare n'am fost la tribunal. Am visat numai că am fost. Am visat tot: și mașina și scena cu portarul și pe nevastă-mea. De fapt nici nu m'am clintit din această odae. Acum îmi aduc perfect aminte. M'am îmbrăcat să plec, dar cum era devreme, m'am trântit pe spate în pat și am adormit, gândindu-mă la ceea ce se va întâmpla. Am adormit și am visat totul, din fir în păr. Este prin urmare, ora două exact în ziua procesului. Mă scotocesc cuprins de panică prin buzunare, ca să găsesc citația și să mai văd odată ora la care sunt chemat. O rup aproape, desfăcând-o și cu toate încercările mele de a citi printre rânduri, nu pot descoperi nici un motiv de întârziere. Acolo scrie categoric: Tribunalul civilo-corecțional sect. IV, ora 13. Mă uit zăpăcit în toate părțile și nu pot face nimic afară de asta. Mintea mi s'a oprit la marginea unui gol drăcesc și a înțepenit acolo, lipită de platitudinea mea musculară și cuprinsă de vertigii.

In saltea a rămas urma corpului meu adormit. Mă uit la ea amenințător. Nu se putea să nu dau eu o nouă probă de deșuchere. In casă s'a făcut din nou cald. De astă dată mă duc hotărît la bae să fac un duș. Dar la atingerea primului val de apă, mintea începe să mi se învioreze și o speranță răsare dreaptă și clară în inima mea. Ora treisprezece se pune pe toate citațiile. E ora de deschidere a tribunalului mă gândesc — însă sunt procese cari țin două-trei ore. Dacă a fost un astfel de proces înaintea celui al nostru? Și săr așa cum mă găsesc, afară din bae, mă șterg și mă îmbrac cât ai clipi din ochi și plec.

Nu dau nici o atenție celor doi câini ai proprietarului, cari jubilează împrejurul meu. Imi aduc aminte că i-am visat și pe ei, dar nu le dau nici o atenție. Săr în prima mașină și după cinci minute, mă găsesc în fața tribunalului. Dar, de astă dată mi se întâmplă mie ceea ce am visat că i s'a întâmplat neveste-mi. Portarul se așează în fața mea și mă invită să mă duc la intrarea din față. Mă uit la el să-i găsesc vreo asemănare cu cel atât de serviabil, pe care l-am visat. Nu-i găsesc nici una. Mă gândesc atunci la o soluție promptă și duc mâna la buzunar dar nu pot face gestul destul de repede din pricină că sunt preocupat să știu de unde mi-a rămas mie în inconștient, figura portarului din vis.

In acest timp, el m'a împins cu totul afară. Cobor scara, mă opresc în mijlocul trotoarului și cu pălăria în mână mă gândesc cum să rezolv problema: pentru că s'ar putea întâmpla ca în timp ce eu intru pe dincolo, nevastă-mea să iasă pe aici.

Sunt atât de preocupat de acest lucru, încât nu observ decât foarte târziu, aproape când e gata să se urce într'o mașină, că femeea aceea care traversa la colțul dinspre cheiul Dâmboviței al trotoarului, strada, pe trotoarul celălalt și mi-a reținut privirile, e nevastă-mea.

O rup la fugă într'acolo și o strig disperat.

Ea se oprește în ușa mașinii și se uită. Am văzut bine tresărirea pe care a avut-o, identificându-mă, dar imediat a devenit rece și încruntată.

Mă opresc în fața sa suflând și-mi învârtesc pălăria în mână, neștiind ce să fac. Râd într'una și mi-e frică să-i întind mâna. Nu știu dacă în raporturile în care ne găsim acum, mai este normal să ne strângem mâinile. Apoi nu știu de ce îmi vine gândul că de fapt suntem dușmani numai în fața legilor. Inapoia frontului, adică dincoace de ușile tribunalului, nu ne împiedică nimic să fim cavaleri și să ne strângem mâinile.

Ea a închis ușa mașinii și stă lângă mine calmă, așteptând să ies din încurcătură. E îmbrăcată într'o rochie deschisă și poartă o pălărie crem de pai. Are un aer de curat și de proaspăt care mă zăpăcește mai mult.

In cele din urmă, îmi trec pălăria din mâna dreaptă în stânga și-i întind mâna.

— „Sunt disperat că n'am putut veni la timp — spun — ași fi vrut să mai stăm puțin de vorbă".

Probabil procesul din mine se repetă și în ea, pentru că îmi dă mâna, după oarecare ezitare.

— „Nu-ți fie nici o teamă — spun observând-o — suntem în dosul frontului.

— „In orice caz — îmi spune — nu mai ai dreptul să gândești și în locul meu.

Mi se pare destul de înțepat acest răspuns, dar sunt bucuros că o văd, și mă fac că nu-l observ, mai cu seamă că în ciuda lui, mâna mi-a dat-o.

— „Ce s'a întâmplat? o întreb. Ai avut vreun neajuns din pricina lipsei mele?"

— „Ași! nu — zice, dimpotrivă, mi-a fost de folos".

— „Vrei să lipsesc la toate termenele?"

— „De ce, dacă ții să te aperi?

Tăcem și ne uităm exact ca în vis, unul la altul. De aci, ea se uită în spatele meu, pe turlele bisericii Domnița Bălașa, care știu că e singurul loc spre care s'ar putea uita acolo. Și știu că turlele sunt galbene și că între ele atârnă ca între două catarge, cerul albastru de mătase. Iar eu, mă gândesc că s'ar putea întâmpla să nu mai fie femeea mea și la acest gând mi se strânge inima. Șase ani am trăit laolaltă. Nu e nedrept oare ca un text stupid de lege să anuleze într'o clipă, șase ani din viața ta? Șase ani din viață nu sunt un strat de pulbere pe care-l sufli de pe o pagină. Sunt șase ani de viață. Sunt șase ani cari s'au scurs prin tine. Care au desgărdinat și au împins cu ei în neant, bucăți din ființa ta... Nu sunt o glumă. Nu sunt un fleac.

(Urmare în pag. 8-a)

Vămile văzduhului

Ca mâine mor, ca mâine-s de prisos.
Așa sunt toate'n lume — fără vrere —
De când aștept îmi dete os prin os
Și-o duc cu câte-o dușcă de tăcere...

Am văcuit în vatră — buturugă
Intoarsă după vânturi și nevoi —
De câte ori m'am stins durerea, slugă
Mă despuia de moarte pentru voi.

Și cât am fost de toate m'am temut:
De Primăvara zilelor de mâine,
De umbra mea cu pasul rob, gemut,
De visul meu flămând, ca de un câine.

. . . . . .

Va să apună Soarele și Luna
Și vor veni, vorbiți mai dinainte,
Alți cămătari să-mi cumpere furtuna
Pentru o groapă și un blid de linte.

MATEI ALEXANDRESCU

Cântec la marginile somnului

Ne svâcnesc în tâmple timpurile.
Călători cu anotimpurile.
Ingerii vin, noaptea, să ne'ndemne
S'ascultăm torentele solemne.

Laudă măririi Domnului.
Vine căprioara somnului.
Câinii deslegați dac'ar simți-o
Ar lătra pustiu și-ar fugări-o.

Simți? In noi olarii vremii cântă.
Lutul pentru vase și-l frământă.
Ni vor stinge gurile'n dogoare
Când vor arde vasele'n cuptoare.

Laudă măririi Domnului.
Vine căprioara Domnului.

EUSEBIU CAMILAR

Ora impreciziunilor...

(nuvelă inedită)

de VASILE TROTUȘAN

Era a sufletelor stranie mină"...
(Rilke)

...Sunt stări ciudate între oameni, împreciziuni ale adâncului, din care se nasc uneori întmplări cumplite, iremediabile; stări în clar-obscur, cu origini parcă ancestrale, a căror consecință, la urmă, te ulește, dându-ți un anumit fel de teroare, ca în vis. E cașicând întreaga realitate a existenței noastre s'ar rezuma la un punct secret, dintr'o regiune ascunsă, punct pe care dacă, din greșală, l-ai atins, totul se răstoarnă în halucinație, în ireal.

Sosisem, cu Nina, de două săptămâni în această gară mică, ascunsă între munții uriași ca jucărie — și, sus, în casa cea mai înalt așezată, pe dealul cel mai apropiat de masivul care străjuia valea întreagă, înjghebasem un cămin fericit, exact după cum ne închipuisem la plecarea din Capitală. Numai că viața pe înălțimi, și în singurătate, părea să aibe influență și asupra firii noastre intime. Incet dar sigur simțeam în țesuturile, în ritmul sângelui, alte legi ,alte porunci. Eram în același timp mai apropiați unul de altul, dar și mai separați, prin nu știu ce subtilă înstreinare a eurilor. Prezența muntelui ne stăpânea, cu ceva viu dar greoi, imens, pe inimă. El era acolo, în fiece dimineață, când deschideam ochii, și sufletele noastre de citadini se trezeau la o altă viață, sălbatecă, stranie, cu impulsiuni adormite cu mii de ani în urmă. într'o cinică deslănțuire a reminiscențelor.

Astfel, într'o dimineață, ne-am trezit amândoi, eu și Nina, cu aceeași încordare lăuntrică, struniți în aceeași atenție, ca de pândă în pădure, a unor fiare: fiecare simțea în celălalt o inefabilă nemulțumire, fiecare știa că celălalt e conștient de starea partenerului, dar niciunul din noi nu făcea un gest, nu clipea, de teamă să nu se trădeze. La ce se gândea Nina? La ce mă gândeam eu? Oare gândeam, amândoi, ceva?... sau ne visam turburarea?

Alături, lipiți unul de altul, sub aceeași plapomă și totuși, fiecare la un alt capăt al pământului, ezitam să ne confirmăm trezirea, stânjeniți de o ridicolă ambiție și de o și mai ridicolă furie reciprocă. Dar pentru Dumnezeu, dece? — când ne culcasem, aseară, ca doi soți fericiți, ca doi oameni cu sufletul împăcat, convinși că până la moarte nimeni și nimic nu ne va putea despărți?!

Când am făcut, însfârșit, o mișcare, Nina a tresărit ca atinsă de o flacăre. Am întors amândoi capetele, în aceeași clipă, și ne-am privit fix, surprinși. Pentru întâia oară trezirea noastră nu începea printr'o sărutare.

Altădată mă simțeam bine lângă căldura trupului ei încă mustind de vise. Noaptea, în mijlocul somnului sbuciumat, mă lipeam de ea ca ocrotit de o putere maternă. Strania senzație de mamă și de amantă mă răcorea. Acum, însă, trupul ei mi se părea dușman tocmai prin ceeace conținea rest de vise. Am încercat, totuși, să schimbăm obișnuita sărutare. Am făcut-o ...cu ochii deschiși. Am surprins-o pe Nina cercetându-mă curios, cași cum încă nu m'ar fi recunoscut.

— Ce-ai Nina? au răsunat artificial întâiele mele cuvinte, în atmosfera rară a odăii.

Nu mi-a răspuns și nu m'am supărat. După un răstimp lung de tăcere, s'a lipit violent de mine, cu exasperare, apoi s'a desprins tot atât de iute, ocolindu-mi privirea.

— Ai visat ceva urît? am întrebat iar, străduindu-mă să par îngrijorat.

— N'am visat nimic... Glasul îi sunase uscat.

— Atunc ce ai? am replicat, cu încăpățânare.

— Dar tu, ce ai? mi-a întors ea vorba brusc, cu o răutăcioasă prestiință a efectului, clipind iute, ironic.

De astă dată nu am răspuns eu.

— Ce am, ce am! îmi repetam singur. Deodată am cuprins-o în brațe, exact cum făcuse ea cu câteva minute înainte, căutând în violente îmbrățișeri să anihilez tot ce era inexprimabil între noi. Aveam senzația că scăpăm, alunecăm unul dintr'altul, că sufletele noastre se desfac exact pe măsura în care încercasem să ne unim trupește... și la un moment dat brațele au căzut, reci, din jurul ei și m'am desprins, mâniat, mâhnit, biruit ca de o altă putere.

Așa a început ziua asta, însemnată pesemne cu negru în calendarul legăturii noastre — și astfel s'a pornit cearta de mai târziu, care avea să ducă la un desnodământ atât de absurd...

— Acum îți bați joc de mine, după ce m'ai adus aici? strigase Nina în toiul certei și am rămas încremenit. Nu-mi venea să cred. Ea, tocmai ea să pronunțe astfel de cuvinte? Cine dacă nu ea ceruse s'o aduc aici, într'un loc „cât mai retras", pentru a petrece o lună de „absolută singurătate"? Cât ne încântase realizarea acestei dorinți, de atâta timp dospită! Și acum...

O privii. Două pete roșii, de furie, i se iviseră pe obraji. Era ceva inexorabil în atitudinea ei de leoaică rănită. Nu înțelegea că astfel de vorbe nu trebuesc spuse? **Nu îi era frică de ele?** Legătura noastră dura de trei ani. Trei ani plini și rotunzi de nebunii, de vise, de credințe înfrățite. Vara aceasa culmină legătura noastră, prin realizarea acestei escapade în munți. Și tocmai acum, și aici, să se destrame totul? Nu înțelegeam, mi se părea ridicol, ireal. Totuși, în noi, între noi, peste tot, primejdia plana vie, palpabilă. Mă răsvrăteam degeaba: ca într'o fatalitate, cuvintele grele, cele care rănesc iremediabil, cădeau necruțător pe suflete, strivindu-le, ucigându-le. In cele din urmă, am scăpat cuvântul decisiv: M'ai plictisit!

— Te-am plictisit?

A fost un moment de suspensie eliminatoare, — s'a trezit parcă și Nina din șivoiul certei și am rămas în mijlocul odăii ca două marionete, într'o pauză caraghioasă, cu gesturi neisprăvite. Nu, nu e adevărat! Cere-ți imediat iertare, ai mers prea departe! striga în mine un glas speriat — glasul tandreților apuse — dar nu făceam nici un gest, rigid.

(Urmare în pag. 6-a)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PROLOG

de MENALC

Suntem toţi? Ia să vedem: doi poeţi — Ştefan Baciu şi Traian Lalescu; o fată care a îndrăgit prea mult cinematograful: Adriana Nicoară (are scuza tinereţii) — şi două măşti: Menip şi Menalc.

Am ales într'adins speciile care ni s'au părut cele mai reprezentative din întreaga creaţie, pentru seria de spectacole pe care „Universul Literar" le va oferi săptămânal, începând cu acest număr, cititorilor săi: intrarea — preţ unic — 5 lei.

Echipa noastră e alcătuită, cum spuneam, din trei categorii de protagonişti: poeţii, adică lumea transfigurată prin duhul fanteziei, — moraliştii, observatori din culisele vieţii, convinşi că ei singuri ştiu despre ce-i vorba pe scenă — în sfârşit, Aceea în lipsa căreia nimeni nu şi-ar mai bate capul să înfrumuseţeze realitatea şi să desprindă înţelesurile de nonsens.

Subiectele vor fi „dela lume adunate" — D'ale Carnavalului — în înţelesul lesne de ghicit pe care îl propunem prin emblema noastră: viaţa e aşa cum vi se pare.

Vreţi să spuneţi că n'am descoperit America? De acord: ca viziune de viaţă sau ca filosofie nu este original. Şi în expresie chiar, aminteşte foarte de aproape titlul unei piese de Pirandello: „Fiecare cum vede".

Menalc

Dar să ne fie îngăduit să invocăm argumente de care facem uz cu perfectă onestitate, rugându-vă doar să binevoiţi a le primi cu tot atâta bunăcredinţă: dacă războiul n'ar fi tragica experienţă inumană de-a căreia realitate nimeni nu s'ar putea îndoi, nu am fi ispitiţi să credem că e un grandios spectacol unde totul se petrece aşa cum vi se pare şi cum vede fiecare (citiţi comunicatele)?

Mentalitatea sau atitudinea spectaculară — „privitor ca la teatru" — e însă impracticabilă astăzi şi cine s'ar mai aventura să privească lucrurile din perspectiva îndepărtată a punctului de vedere Sirius?

Năzuinţa noastră e onestă şi deaceea perfect avuabilă: de-a înfăţişa, prin pana poeţilor echipei, aspecte din realitate pe care să le recunoaşteţi numai decât că sunt întocmai ca în închipuire.

Primul nostru subiect va fi un reportaj din lumea bună: **o lume de care ne-am apropiat cu simpatie nedesminţită până acum, cu acea vocaţie aproape, mărturisită pentru tot ce este omenesc. Această lume „bună" — care nu-i mai rea decât cealaltă — are metehnele şi virtuţile ei proprii care-s aşa cum le vede fiecare.**

Cei doi poeţi vă vor spune numaidecât ce au văzut ei. Ştefan Baciu va avea prilejul să vă arate, cu lampa căutătorului de comori în mână, un aspect inedit al Cetăţii lui Bucur, înainte de miezul nopţii; fix la 12 noaptea, Adriana Nicoară va face un scurt intermezzo încercând — dacă îşi va aduce aminte — să prindă ca pe un miez de alunică miezul nopţii şi să-l povestească. După care, va continua Traian Lalescu. Mi se pare timpul cel mai prielnic — după miezul nopţii — fanteziei lui (el pretinde că pot adăuga: şi talentului).

Cât despre Menip şi Menalc, ei vor fi mereu în scenă, dar cu atâta discreţie ascunşi sub aparenţe distrate, că nimeni nu va şti delectarea aproape vinovată a acestor martori lucizi.

Acum, cred că e timpul să începem. Mi se pare că am auzit nişte aplauze şi curând după aceea se văd perechi dansând, în timp ce patefonul cântă: „O, Maria-Magdalena". Dar spune-ne te rog, Ştefan Baciu unde ne aflăm? În amintire sau mi se pare mie?

Inainte de miezul nopţii

A sunat telefonul. Şedeam tocmai la masă şi contemplam ziua de afară, care se tot închidea la faţă. Din pâlnia neagră, a răsunat vocea unui prieten, care-mi reamintea invitaţia domnului A. M. Fitrion, pentru marele „ceai" care trebuia să aibă loc în acea seară, în locuinţa sa. „Vii, poete?", au fost ultimele cuvinte ale prietenului meu Pavel Gassda. I-am făgăduit. Îmi plac reuniunile din lumea bună, unde oamenii ştiu să se plictească atât de elegant şi de enigmatic.

Fracul, pe care domnişoara blondă îl ceruse ca vestmânt obligatoriu, pentruca să nu stea la cot cu plebea, lipsea (chiar în ziua aceea!) din garderoba mea. O să pun haine negre, chiar cu riscul de a fi lapidat, sau aruncat pe scară; n'am încotro!

Când am sunat la uşa de sticlă mată a d-lui A. M. Fitrion, distinsa noastră gazdă şi nobil avocat, am băgat de seamă că valetul înmănuşat priveşte strâmb, ca într'o poesie de-a mea, din „Cetatea lui Bucur". Deabia când mi-am depus pălăria în mâinile lui, mi-am dat seama de motivul acestei ancillare ironii: eram primul venit. ...Şi doar era nouă şi douăzeci... Dar în clipa aceea soneria mai bâzâi odată scurt şi sec. Domnişoara ducesă Nora Roussloato, arborând eternul ei zâmbet de sfinx fără mistere, păşi în hall şi-mi întinse o mână albă şi rece. Răsuflai uşurat şi intrai în odaie, dar în clipa aceea valetul se aplecă la urechea mea şi-mi şopti: „Coane, aţi uitat numărul dela garderobă!" I-am mulţumit emoţionat, fără să bănuesc că graţie acestui carton magic mă voiu întoarce acasă cu şoşonii roşi — dar cu blazon — ai prinţului Eugeniu Nobil. Iau loc pe-un scaun. In faţa mea şade domnişoara Roussloato, iar gazda stă în picioare, lăudându-ne nouile plăci de pathefon, cu cari se va produce în astă-seară. Eu tac şi-mi aprind o ţigaretă. E aproape zece. Intre timp am mai văzut deschizându-se câteva uşi, am zărit trecând în fundul odăii din stânga pe mătuşa săracă a familiei, care a venit să facă sandviciuri, pentruca fata ei, timida şi stângacea domnişoară Boanţa Fitrion, să fie invitată şi ea la ceai.

Acum însă au început să sosească musafirii; eu stau în picioare şi întind mâna, chiar de câte două trei ori aceleiaşi persoane, fiindcă prezentările sunt făcute în cerc şi nouii veniţi se învârtesc în centru, ca într'o râşniţă. Domnişoara Mica Monotarc s'a învârtit de vre-o trei ori şi când a ajuns din nou în dreptul meu, şi-a dat seama că-i mai fusesem prezentat: ameţise. Iată-i acum pe toţi, cum intră şi se repartizează, după simpatii, după flirturi sau chiar la întâmplare. Domnişoara Vanda Perlescu circulă printre toţi ca o dropie radioasă, iar Geta Adrinescu întinde mâinile în cele patru vânturi, ca să-i fie linse şi sărutate. Am impresia că se crede icoană. In stânga, pe un scaun Manuela Nicoliu învârteşte manivela pathefonului, încât cele opt brăţări care-i împodobesc mâinile amândouă, sună ca nişte clopoţei de sanie rurală, în timp ce prietenul meu Ucselal Naiart îi povesteşte (într'un foarte lung rezumat) ultimele opt piese de teatru pe care le-a văzut. Manuela Nicoliu îl priveşte din când în când, întrerupându-l. Dar acolo în colţ (vezi prietene Sabin Tăcutu?) doi domni gravi şi cu un început de chelie octogonală, cu fire de păr trase cu îngrijire deasupra ei, discută probleme arzătoare; nu-i cunoşti? Ei, asta nu se poate! O lume întreagă îi ştie: dela „Nestor" şi până la „Dragomir", ei îşi plimbă o competenţă roză şi sonoră, salutând pe toţi cunoscuţii, cu un deget dus confidenţial pe buzele ţuguiate: pusi, pusi! Unul e domnul E. Pi. Centru, simpatic şi vioiu ca un marsiliez, iar celălalt e domnul Balcu, sumbru ca un logician şi sinistru ca o stafie. *Ei circulă.* Dela om la om, din grup în grup, aceşti cei mai aleşi reprezentanţi ai lumii bune îşi deplasează tonajul, fără să se cufunde niciodată. Ii vezi, prietene Sabin Tăcutu, ce fericiţi şi rumeni sunt?

Dar într'un colţ mai e cineva: poeta Ofelia Garofu şi romancierul Niculaie Mihăescu, cari au venit aici să culeagă „material uman", poate, pentru o carte pe care n'o vor scrie niciodată. Niculaie Mihăescu surîde şi fumează, întrebându-mă dacă, în urma cercetărilor mele, nu am dat de urma faimosului bufet. Nimic. Lumea dansează pe muzica unui tangou care nici nu se mai aude, dar asta nu are vre-o importanţă. Păşeşte fiecare după bătaia inimii sale, sau după aceea a partenerei şi poate din cauza asta candidul domn Limpede, care pare un corp atârnat de-o cravată, a călcat-o pe picior pe Geta Adrinescu, care-i surîde acru, dar îi surîde, ca o bomboană spirtoasă. Lumea dansează. Discul se învârteşte, perechile se învârtesc, numai eu stau în pragul uşii, privind peste toată lumea asta bună, contemplând plinul zâmbet de fericire al domnişoarei Cecilia Ghiulea, care păşeşte cu ochii pe jumătate închişi, agăţată de gâtul unui domn pe care nimeni nu-l cunoaşte. Aici voiu deschide o paranteză: să nu vă miraţi, doamnelor şi domnilor, dacă vă vorbesc de-un domn „pe care nimeni nu-l cunoaşte". Dar aşa se întâmplă deseori: apare câte un domn, ras proaspăt şi cu zâmbet de cuceritor; vorbeşte cu toată lumea, surîde în toate părţile, zâmbeşte în toate sensurile, dar nimeni nu ştie cine e. Este însă el, *e prietenul nostru.* Vă asigur *că este el.* Acuma îl cunoaşteţi, nu?

Stau tot în uşe, privind. Deodată se apropie de mine, una din cele patru surori Boccescu şi îmi zâmbeşte în diagonală: „Vai domnule, nici nu-mi imaginam că arătaţi aşa! Eu credeam că aveţi o faţă lungă şi tristă, părul blond şi bogat, văd însă că aveţi o mină veselă şi clară; ce ciudat, eu îmi închipuiam că trebuie să arătaţi cu totul altfel? Dar, ce părere aveţi despre Montaigne?" — „Ah, Montaigne", sare Geta Adrinescu, „scrie foarte drăguţ. Eu mă înnebunesc după el, l-am cetit încă în liceu, dar îl voiu reciti curând. Eu îi ador pe Montaigne şi pe Bedel!"

Dece zâmbeşti în oglindă, Ştefan Baciu? mă întreb eu. Uite, acuma s'a deschis în dreapta o uşe şi tot poporul a dispărut în camera aceea. „Bufetul" jubilează domnişoara Vanda Perlescu, legănându-se ca un şarpe boa şi ţinând în dreapta o tartină cu şuncă, iar în stânga un pahar cu vin negru.

„E foarte asortat, o, şi are nişte măsline şi o spinare de iepure şi un curcan în aspic — c'est une follie" se extaziază şi Cecilia Ghiulea trăgându-mă după ea în camera plină de-o religioasă tăcere. Lumea mănâncă. Mănâncă şi tace. Zăngănesc doar farfuriile, mai cade câte-un cuţit sau se loveşte câte-un pahar gol. Lumea asta bună mănâncă la fel de lacomă ca şi săracii, tăind cu poftă din alba şi ispititoarea friptură de porc, rupând pâinea şi înghiţind-o în fugă. Valetul toarnă vin, adaugă sifon, (Manuela Nicoliu cere mereu sifon) pune sub masă farfuriile şi tăbliile golite, surâzând casant şi rece, ca un om care a văzut destule năvăliri de-acestea în viaţa lui. Acuma lumea roade mai rar; parcă rumegă. Numai Vanda Perlescu, supranumită şi „spaima bufetelor", se luptă entuziastă cu o nouă farfurie cu „bunătăţi"; Geta Adrinescu şi Mica Monotarc mă asigură că e a patra încărcătură. Bufetul se goleşte, tot ca într'o poesie din „Cetatea lui Bucur", iar suava Domniţă Dragodănescu, care a venit chiar acum câteva clipe dela o altă reuniune de fini intelectuali, soarbe blazată şi absentă dintr'un un pahar cu vin negru. A căzut pe gânduri. Acum ultimele resturi alimentare sunt luate cu asalt de publicul înspăimântat de-o eventuală epuizare, şi-apoi fotoliile şi canapelele largi şi primitoare se umplu de corpuri sătule, într'o dulce şi caldă promiscuitate. Vanda Perlescu ţine în mână o fructă glasată pe care caută s'o vâre în gură; stomacul însă pare-se că refuză. Şi-atunci, legănându-se abilă, ca o corabie, se îndreaptă spre tânărul Vlad Suliţaşu, care-şi şterge pentru a nu ştiu câta oară faţa asudată cu o batistă murdară, tăcând de două ore. Acesta se sperie şi dă să se ridice, însă domnişoara Vanda i-a vârât în gură bomboana, (cam mare) pe care Suliţaşu o înghite recunoscător.

„Mulţumesc" — în sfârşit a scos şi el o vorbă în seara asta şi poate să plece împăcat! Il văd cum se furişează pe uşe, ţinând în mână numărul de garderobă. Calcă pe vârfuri, ca să nu fie băgat în seamă. „Intâiul dezertor" îmi spun eu.

Mă aşez la picioarele ducesei de Roussloato, care are, în acest fel, întâiul prilej să-mi surâdă într'adevăr de sus, ceeace şi face, cu o înclinare a capului, abia perceptibilă. Mă simt ca un dulău la picioarele unui iepure cocoţat într'un par. Dar nu latru. Torc.

Văd cum se tot umplu paharele cu vin şi pe măsură ce licoarea scade în sticle, perechile de pe fotolii şi de pe canapele se apropie mai mult. E cald şi e un fum sufocant. Ucselal Naiart stă în fotoliu lângă Ofelia Garafu şi-i recită poesioare dulci, fumând foarte convins, în timp ce Niculaie Mihăescu şi-a tras scaunul lângă Pavel Gassda, cu care s'a afundat într'o discuţie interminabilă. Aud cum se complimentează reciproc şi din când în când Pavel Gassda îşi trece mâna peste idei, (peste frunte era să zic) ca un copil cuminte şi obosit. Dar încă nici nu-i târziu.

Lumea începe să se refacă, să se îmbujoreze, iar un locotenent de rezervă care şi-a făcut apariţia între timp, se recomandă cu stăruinţă. fiecăruia: „Am onoarea a mă prezenta: Locotenentul Pilescu din intendenţă". Toată lumea, bineînţeles, e încântată. Mie îmi pare chiar foarte bine că a venit, căci am început cu el o vie discuţie. Şi în rezumat: „Bun băiat A. M. Fitrion. Ce ziceai că învârteşte? Dar uite, am pontat o frumoasă! Te las!"

...Ii vezi, Menip, îi vezi, Menalc? Sunt oameni... Sunt oamenii... Dintr'odată au început să se rotească toate luminile din casă, iar ei au luat faţa unor ridicole păpuşi. In fiecare dintre ele ţipă o altă muzicuţă, în fiecare se răstoarnă alte gânduri. Stau ca pe marginea unei ape şi privesc din nou la perechile care dansează, poatecă sunt şi ceva mai sentimental, poatecă am început să-i văd cu alţi ochi. Au toţi feţele de cârpă şi se sbat legaţi de funii nevăzute, ca acele marionete din amintirile copilăriei noastre. Sunt mulţi. Incerc să-i pricep. Ei încă nu sunt alţii, dar parcă o dulce lumină de lanternă-magică s'a lăsat pe frunţile lor. Sunt oameni. Manuela Nicoliu stă lângă mine şi-i simt carnea albă şi tânără, cum palpită cu mine; a lăsat capul puţin în jos şi priveşte ca şi mine. Zeci de picioare care aleargă, zeci de nume şi de zâmbete care se trudesc, se iubesc, se detestă, rotind împreună pe-aceeaşi placă de pathefon: o rumbă destul de veche. Fiu-fiu-fiu-fiu, fredonez eu urmărind cu un ochiu pe domnişoara Nora Roussloato care trece pe lângă mine fără să mă vadă. Şi-apoi, în goană, trec alţii, alţii. Ii cunoaşteţi acum şi ar fi inutil să vi-i mai înşir. Ca într'o goană de film american trec, trec mereu. Acum însă s'a făcut o altă lumină şi iată că sunt iarăşi ceilalţi. Menalc, Menip, îi vedeţi?...

„Cine nu dansează, nu e nevoie să se plictisească şi cine se plictiseşte, se plictiseşte chiar dacă dansează", aşa mi-a spus odată poeta Ofelia Garafu. Mai e o jumătate de oră până la miezul nopţii. Niculaie Mihăescu a aprins a unsprezecea ţigaretă, pretinde el, şi acum va da o şuetă, deoarece a strâns „material" suficient pentru romanul etc... etc. Surâde ca un satyr şi se îndreaptă spre Vanda Perlescu, care fredonează cântece religioase tolănită într'un fotoliu, sub muta admiraţia a necunoscutului prieten unanim. Geta Adrinescu, impertinentă ca o briză, îi trece pe sub nas o farfurie cu prăjituri şi se mai miră că nu e refuzată. „A opta", îmi spune ea apoi la ureche.

Dece oare domnul Limpede se plimbă prin odaie, singur şi neliniştit? Mă lămuresc curând şi dacă vă voiu împărtăşi descoperirea mea, vă rog să nu-mi puneţi la îndoială spusele. Iată: îl examinez atent. E, ceeace se numeşte, un tânăr şic. Acum a început o lentă retragere strategică înspre sobă, răzimându-se de teracota roz, ca un veritabil om de lume. Piciorul stâng l-a pus cu vârful pe parchet, foarte elegant dealtfel, aşa că stă în odaie singur, ca o barză. In mână mototoleşte ceva şi se uită în toate direcţiile. Aţi ghicit: caută o scrumieră, dar n'o găseşte. Şi în clipa aceea îl văd cum dă drumul unui muc de ţigare de foi, pe covor, strivindu-l, optimist, cu piciorul. O pată cafenie se desemnează pe covorul gălbui ,dar în clipa aceea valetul îl ţintueşte cu o căutătură atât de fioroasă, încât junele Limpede ridică mucul şi-l înfige eroic în vasul cu flori care tronează lângă el, repezindu-se apoi în odaia vecină, unde o loveşte pe Domniţa Dragodănescu, care discută despre Ionel Teodoreanu cu Manuela Nicoliu şi cu un tânăr bubos şi spelb, care a ieşit ca din pământ.

Mă uit pe jos: oamenii, distraţi, au lepădat pe parchet tot felul de lucruri: ţigarete strivite, coji de pâine, şerveţele de hârtie mototolite, ba chiar câte-un dop de sticlă. Probabil că din prea multă „spiritualitate" indivizii au început să uite şi să confunde podeaua cu sobele, cu farfuriile, dând astfel naştere unui tablou expresionist de natură moartă şi murdară.

Câţiva au început să plece „pe şest" cum se exprimă prietena noastră nobilă, Mariana Fracku. Strângeri de mână, surâsuri, îmbrăţişări, în timp ce valetul şi servitoarea numără în podul palmei bacşişurile strecurate cu o sunătoare discreţie de către domnii înmănuşaţi. Uneori, valetul se strâmbă: cinci lei sau zece.. Puţini pleacă. „Lumea" rămâne.

Intr'o odaie domnul A. M. Fitrion, înconjurat de-un pomădat sobor de crai, a despăturit o coală albă cât un fular şi a prins să ceteasca nişte răvaşe de plăcintă — epigrame. Şuşoteli supra-admirative se aud din colţul intelectual care era tocmai preocupat cu discuţia ultimului roman al lui Dekobra şi cu filmele lui Errol Flynne, iar graţioasa Cecilia Ghiulea, îşi pune, pe sub masă, cu o impecabilă mină de auditoare, pantoful drept care-o jena „horriblement, monchère Loulou"!

Fiecare invitat prezent este pomenit în coloanele frumos bătute la maşină, iar respectivul se ruşinează, (roşind la nevoie) când numele îi e pomenit scurt, dintr'un vârf de limbă obosită şi enervată. Domnul A. M. Fitrion îşi face doar datoria şi-apoi, culmea, e enervat, fiindcă un mitocan de poet care n'are nici cel puţin frac, a îndrăsnit să spună că parchetul e acoperit cu praf. Auzi mata, ce grosolănie teribilă! I-a aruncat mănuşa.

— „Ce faci, Sabin Tăcutu?" îl întreb pe amicul meu care era preocupat cu Ucselal Naiart să caute în cartea de telefon, numerele unor cunoscuţi cărora ar putea să le facă o farsă. „Mă amuz", răspunse el, privindu-mă cu înţeles „mă amuz grozav. Ce să fac?"

De fapt, petrecerea de-abia începe! Unii au început să se ia la trântă, alţii dansează o căzăcească îndrăcită, mai-mai să doboare aparatul de radio, pe care gazda, îngrozită, îl lipeşte cu ambele mâini de perete, şoptind în acelaşi timp la urechea valetului, care dă din cap, filosofal şi rectilin. Un tânăr mai entuziast, nu pot preciza cine era, s'a învelit într'o faţă de masă şi se plimbă prin toate odăile, cu o stăruinţă şi cu o naivitate emoţionantă. Un fel de fantomă... Cei mai snobi şi mai blazaţi s'au instalat într'un colţ retras şi comentează cu aprindere picioarele uneia din ducese. Locotenentul Pilescu din intendenţă moţăie din cap şi pică de somn; ca să mascheze acest „lapsus", şi-a înfipt un monoclu în arcada stângă, pe care era cât pe-aci să-l scape în ceaşca de bulion care se serveşte acuma pe tavă. „Nu e ţuică fiartă?" mă întreabă el naiv.

— „Ţi se apropie ceasul! Imi şoptesc confidenţial Manuela Nicoliu şi Geta Adrinescu. Mă uit la pendula florentină de pe perete: e douăsprezece fără un sfert. Un ceas cu cuc din camera vecină, cârâie de trei ori, galinaceu. Nora Roussloato îmi surâde ca printr'un păienjeniş, de foarte departe şi mă întreabă ce-am mai scris. E foarte târziu, sau mi se pare?

Domnul E. Pi. Centru se lamentează că la garderobă i s'a dat fularul altuia, încât nu poate pleca, iar una din surorile Boccescu nu-şi mai găseşte poseta, pe care Ionel Curmală, reporterul care tocmai a păşit pe uşe, o descopere între şoşoni, pe scară. E cam udă, dar *este.*

Măştile, măştile! Unde sunt oamenii de-acum o clipă? Intind braţele după ei şi văd că mă sbat ca într'o pantomimă. Toţi sunt alţii. Iar alţii. Le-au crescut bărbi, le-au căzut mustăţile, au întinerit şi au îmbătrânit, deavalma.

Unde sunt oamenii de-acum o clipă? Ii vezi, Sabin Tăcutu, cum se fac alţii, din vin şi din fum? Bang-odată — bang-de două ori — bang-de trei ori — de douăsprezece ori.

Adriana Nicoară şi Traian Lalescu, unde sunt EI? Nu vreţi să ni-i arătaţi voi? Eu am început să-i uit!

Reportaj din lumea

de ŞTEFAN BACIU

Intermezzo

(Adriana Nicoară fiind reţinută acasă, după avizul medicului, să facă gargară antiseptică şi preventivă în vederea epidemiei de gripă care bântue mai ales printre minori şi minore, n'a putut să-şi aducă singură manuscrisul, la redacţie. L-a trimis totuşi, cu o punctualitate pentru care-i sunt recunoscător, însoţit de câteva rânduri. Iată-le):

Prea înţeleptule Menalc,

(„Inţeleptule" mi-ar fi făcut mai multă plăcere — prea înţeleptu-le" nu... prea îmi face).

Nu ştiu dacă „panseurile" din jurnalul „fetei rudei sărace" care-a preparat sandviciurile la vestitul şi imaginarul bal e adaptat la mediu.

In orice caz, în loc de Lola Fitrion, mi-ar place s'o cheme Boanţa (s'a făcut). Am căutat pe cât mi-a fost posibil să dau impresia că citeşti jurnalul unei găşte dintr'a şasea **(gând la gând... seamănă leit)** trăind o lume „din romane" pe care o face să retrăiască în diversele împrejurări din viaţa ei.

Dacă „essaiul" e prea slab pentru înalta proză — sau mai bine zis în comparaţie cu savantele rânduri scrise de talente ca Baciu, Menip, D-ta, Sandi **(adică Lalescu)** etc. **(cine să fie „etc."?!)**, renunţ la publicarea lui...

(Renunţarea e un fel de a vorbi al Adrianei Nicoară — dar numai atât. Iată acum şi „essaiul" —Intermezzo la 12 noaptea — despre care era vorba):

Slavă Ţie, Doamne, că e bolnavă Doamna de Latină şi deci ultima oară voiu putea fi trecută cu toate onorurile cuvenite, în rândul „emancipatelor" dintr'a şasea.

Mi se pare nespus de nostim, ca tocmai eu să fiu prima care pleacă anul ăsta din mijlocul „piftiilor" clasei.

Acest „Inalt Ordin al Piftiilor" a fost înfiinţat în ora de Gospodărie, în urma scandalului făcut de „Să ştiţi fetelor" — Doamna noastră, — din cauza „strecării materialului" destinat unor duzini de farfurii cu piftii, cari se 'ncăpăţânau să arate „apetisant".

Comitetul „inspiratelor" este compus din cele mai „vampe" dintre emancipate. Acestea dispreţuiau foarte pe acelea care, dacă nu au ca ele o listă numerotată, nu se pot linda cel puţin cu un flirt.

Aceleaşi doamne ale „flirtului" ne-ameninţaseră chiar, la ultimul „ceai de cucoane" al clasei — că acelea care nu vor putea să ispitească pe nimeni, nu vor purta alt nume mai potrivit decât „piftie la pătrat".

Nu ştiu prea bine însă, cum o să ticlueşc petiţia mea pentru a fi admisă în acest cerc invidiat, fiindcă... în fine, fiindcă nu pot deloc s'aştern pe hârtie, tot ce am simţit în clipa când m'a sărutat „El". Nici prin cap nu mi-ar fi trecut că o să-mi fie atât de greu şi, mai ales, o să fiu atât de jenată să arăt cum devine cazul cu complicaţiile pe care mi le-a produs... vidul lăsat în inimă de primul sărut.

Ceace-i mai jalnic e că mi-e dor de Sabin.

Cu toate că mi-a spulberat carecum iluziile despre viaţă, am să încerc să postesc nouă Marţi la Sfântu-Antonie ca să mă iubească...

Eu ştiu, poate că era mai bine să nu-mi fi împrumutat veri-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Avoleliu

una şi din imaginaţie

și TRAIAN LALESCU

Intotdeauna ţi-a plăcut să exagerezi, prietene Ştefan Baciu. De-o pildă, acum: pretinzi că nu-i mai vezi pe oamenii cari te înconjurau la acest „ceaiu în lumea bună".

Să presupunem că ai avea dreptate. S'ar putea ca tu să fi închis, dintr'un capriciu, ochii, şi atunci, bine înţeles, nu-i mai poţi vedea.

Dar cum poţi pretinde că ai început să-i uiţi? Oricât te-ai sili tu, oricât de strâns ai ţine lipite pleoapele, oricât ai dorì să-i alungi din amintire, tot n'ai să reuşeşti. Nu te lasă ei să-i uiţi; sunt prea sgomotoşi. Prin larma lor insistentă îţi vor aminti mereu: „Suntem aici! Suntem aici!"...

Şi noi doi, eternii prieteni Ucselal Naiart şi Uicab Nafeţ, ne vom plimba stingheriţi hainele noastre negre, frumos şi proaspăt călcate, prin sumedenia asta de fracuri şi smokinguri cari se agită, trecând din cameră în cameră, în culmea bunei dispoziţii, cu un deget ridicat, şugubăţ, în aer, şi cu întreg trupul pradă unui ciudat acces de tremurici.

Mă uit, surprins de această epidemie care se pare că i-a cuprins pe toţi invitaţii.

Stau cu capul aplecat puţin spre dreapta, cu un semn de mirare în ochi, şi sunt convins că dacă aş întâlni o oglindă m'aş zări în chip de cătel, făcând sluj şi fiind în acelaş timp puţin supărat pe stăpânul care nu se hotărăşte să-l repună în poziţia normală.

Un frac impecabil călcat, având de-asupra un cap rotund şi fericit mă întreabă, puţin ironic şi distrat (din nou hainele negre sunt de vină): „Dumneata nu faci un lambeth walk?" Il privesc supărat, hotărît să-l pun la punct (nu-mi place să mi se vorbească urît). Ducesa de Roussloato îmi vine în ajutor, nerenunţând însă la mutrişoara plictisită care i se potriveşte, de altfel, tot atât de bine ca şi rochia albă de seară: „Are dreptate să nu danseze. Lambeth walkul e un dans demodat. Mă mir cum îl mai acceptaţi". Am priceput despre ce e vorba şi am intervenit, şi eu, demn: „Şi eu mă mir". Dar domnişoara Cecilia Ghiulea, care are „draci" şi o rochie înflorată, chicoteşte şi lasă frâu liber vocii sale cu diferite tonuri, dela cele mai grave până la cele mai subţiri: „N'ai dreptate, chèrie" — pe semne că dânsa nu-şi mai amintea cum se spune: „dragă", pe româneşte. Ii dăm dreptate. Are prea multe treburi pe cap: coiffeur, manecură, modistă, croitoreasă şi, pe de-asupra, şi o şedinţă a societăţii fecioarelor române. — „Eu mă înnebunesc după lambeth. E cel mai genial cântec". Şi, fericită, domnişoara Ghiulea se agaţă de braţul domnului E. Pi. Centru.

Nu pot privi prea mult admirabila pereche, deoarece domnişoara Stafidă, răsărită din pământ, mă pofteşte: „Hai şi noi!".

Şi de ce nu? Mă las purtat de soartă şi de domnişoara Stafidă. Mă pomenesc când la braţul drept, când la braţul stâng al domnişoarei Stafidă. Ii văd, când buclele ieşite de curând de sub casca de ondulaţii, când faţa scăpată şi ea de curând, de fricţiile masseuzei. Trag, din când în când cu coada ochiului, în stânga şi în dreapta, convins că am să întâlnesc priviri severe şi mustrătoare. Dar nimeni nu se uită la mine. Am chiar ocazia să-l admir pe Uicab Nafteş, la braţul domnişoarei Vanda Perlescu, ridicându-se în vârful picioarelor ca să ajungă la înnălţimea partenerei, ţinându-şi cu o mână ochelarii, ca să nu-i cadă, iar pe cealaltă agitând-o în aer: „Taratata tatata Taratata ratata Taaa tatata Taratata tata Oi". Strigătul „Oi" este primit cu entuziasm de toată asistenţa. Şi, iar dela cap: „Taratata tatata...".

Strașnic dans!

Nu mai pot rezista. Mă smulg din strânsoarea braţului domnişoarei Stafidă şi mă asvârl în braţele primitoare şi, oarecum, mai confortabile, ale unui fotoliu.

Mi-am întins picioarele peste un minunat covor persan. Merită şi ele, sărmanele picioare, o răsplată, după grelele încercări la cari au fost supuse.

Sunt silit, însă, să le retrag numaidecât, deoarece, în caz contrar, ar fi fost mascrate de veselul domn despre care a scris şi Ştefan Baciu şi care venea valvârtej, din camera alăturată, înfăşurat în aceeaş faţă de masă şi cu un şir întreg de admiratori, în urma lui.

„Vai! Ce spiritual e!" se entuziasmează Geta Adrinescu, iar eu nu pot decât să o aprob.

Acum „domnul spiritual" a trecut în altă cameră, unde a fost primit cu tot entuziasmul cuvenit: „Bravo! Ura! Eşti colosal!".

In fotoliul din faţa mea s'a aşezat un domn tăcut şi grav care — îmi dau prea bine seama — aşteaptă ceva.

„Ce vrea domnul ăsta?", o întreb pe Vanda Perlescu.

„E domnul P. Dală", îmi răspunde ea, convinsă că m'a lămurit.

„Bine! Dar..." încerc eu să aflu mai mult. Dar domnişoara Perlescu nu mă mai bagă în seamă. A trecut prin faţa ei domnişoara Ghiulea, cu un sandwich în mână, cu un pahar în cealaltă, şi cu o informaţie pe buze: „Au adus mâncare nouă la bufet". Domnişoara Perlescu, cu mâinile întinse, ca o somnambulă, a părăsit camera.

In schimb, Geta Adrinescu s'a apropiat de fotoliul meu şi m'a informat fără să mai aştepte s'o întreb: „Il vezi pe domnul din faţa ta? E domnul P. Dală". Nici dela ea n'am putut să aflu mai mult, fiindcă l-a văzut pe tânărul domn Limpede în mare încurcătură: Domnişoara Ghiulea se încăpăţâna să vorbească cu dânsul franţuzeşte. Geta Adrinescu s'a apropiat de ei surâzătoare: „Dansăm?". Tânărul domn Limpede se îndreaptă recunoscător spre Geta Adrinescu, dar domnişoara Ghiulea, fericită, se repede în braţele disperatului domn Limpede: „C'est une trés bonne idée. Allons adnser. Et, comme je vous disais, monsieur"...

Dar eu tot nu sunt lămurit. Cine e domnul P. Dală? Ce aşteaptă domnul P. Dală?

Explicaţia mi-o dă domnul Pavel Gassda, care se postează în mijlocul camerei strigând cât poate mai tare, pentru ca să fie auzit de toată lumea.

„L-am rugat pe domnul P. Dală să ne cânte ceva la pian".

Domnişoara Ghiulea a străbătut — ghiulea — trei camere şi s'a oprit drept în faţa domnului P. Dală, implorându-l: „Hai, domnule P. Dală. Te rugăm cu toţii: Cântă-ne ceva".

Domnul P. Dală a renunţat la ospitalitatea fotoliului, şi, drept ca o lumânare, mângâindu-şi, galeş mustăcioara, a protestat fără convingere: „Vai, nu!" A aşteptat puţin, surprins că domnişoara Ghiulea nu insistă. Au urmat câteva secunde de penibilă tăcere. S'a auzit din altă cameră, un glas: „Hai, zău! Te rog!" O fi fost vre-un june care-o rugă pe jună să-l sărute pe frunte, „ca pe-un frate". Domnul P. Dală a interpretat însă rugămintea în sensul în care-i convenea şi după ce, cu un gest demn, a ridicat acul de pe placa de gramofon, s'a aşezat la pian.

Domnişoara Ghiulea şi-a dat ochii peste cap; Geta Adrinescu a privit cu jind gramofonul, iar domnul Limpede a privit cu un jind amplificat braţul Getei.

După miezul nopţii

Şi a trecut un minut... Şi au trecut două... Şi au trecut zece minute.

Domnul P. Dală continuà, foarte convins, să cânte la pian.

Am auzit un glas foarte subţire, în dreapta mea: „Il ador pe Mozart, ăsta".

In stânga mea, un glas cu nimic mai gros decât primul, se extazia: „Mă înnebunesc după Bach, ăsta".

Amândouă glasurile au fost acoperite de un glas bărbătesc: „O fi bun spaniolul ăsta, dar eu prefer muzica americană".

Şi a reapărut domnul spiritual în cearceaf.

Făcuse „turul" celorlalte camere şi, acum părea tare surprins de tot ce vede. A reacţionat totuşi, destul de prompt: „Ia mai slăbiţi-mă, nene!"

Domnul E Pi. Centru l-a sărutat: „Bravo, mă! Eşti genial!"

L-am întrebat pe E. Pi. Centru „Cine e domnul înfăşurat?" Şi E. Pi. Centru mi-a răspuns: „Habar n'am!"

Domnul P. Dală a părăsit, indignat, pianul şi şi-a reluat locul în fotoliu.

In jurul lui au început din nou să roiască şi să danseze, „fericiţii".

Hai, Menalc! hai Menip!

Ştiu eu un colţ unde n'o să ne vadă nimeni.

Doar noi o să-i vedem pe ei.

Putem să-i privim în linişte, şi să râdem în voe.

Dar de ce nu râzi, Menalc?

Şi nici tu nu râzi, Menip!

Culmea e că nici eu nu râd.

De ce oare?

Tu, Menalc, l-ai văzut în mijlocul „lor" pe unul care-ţi seamănă. Se poate să fie chiar Menalc.

Uite-l şi pe Menip. Uite-l şi pe Uicab Nafeţ. Uite-l şi pe lunganul Ucselal Naiart.

Unul dansează cu un coif pe cap. Altul umblă în patru picioare. Sunt şi ei ca şi **ceilalţi, câteodată.** Şi câteodată, sunt şi **ceilalţi** ca şi ei. De ce-ar râde atunci, Menalc, Menip, Nicab, Nafeţ şi Ucselal Naiart de *ceilalţi?*

Să ne rezumăm, deci, să povestim lucrurile, aşa cum s'au întâmplat... Simpli reporteri.

Mă uit foarte mirat la domnul Balcu. Are ceva schimbat. Dar ce? Aha! Da! Are cravata smockingului, desfăcută. Cum ţi se poate întâmpla aşa ceva, domnule Balcu? Dar, uite! Şi domnul E. Pi. Centru are cravata desfăcută. In sfârşit, am înţeles. Domnul „spiritual" e şi mai spiritual. A găsit un nou amuzament.

Trece pe la fiecare domn şi îi desface cravata.

Toate domnişoarele se prăpădesc de râs

Vai! Ce amuzant!

E pentru prima oară când îmi binecuvintez hainele negre şi cravata mea lungă. Domnul spiritual n'o s'o poată desface, atât de uşor.

Acum s'a oprit în faţa mea şi îmi priveşte atent, cravata. Par'că-ar vrea s'o hipnotizeze. Ce-o mai fi vrând?

S'a îndreptat, calm, spre domnul A. M. Fitrionu şi a cerut o foarfecă.

Am înţeles tot. Scumpa mea cravată! Iubita mea cravată care m'a costat 450!

Ca s'o salvez, am fugit în camera cea mai retrasă. Stătea acolo un domn pe care-l vedeam pentru prima oară. M'a întrebat: „Dumneata eşti domnul Ucselal Naiart."

„Da! Eu sunt!" am răspuns, timid.

„Imi pare bine. Aş vrea să-ţi spun ceva despre prietenul nostru comun, A. Nonimu".

„Hă?"

Habar n'aveam cine-ar putea să fie domnul A. Nonimu. Nu-l cunoscusem niciodată.

Dar, domnul din faţa mea a continuat: „A. Nonimu e în ultimul timp foarte trist. Dumneata trebue să ştii de ce e trist, fiindcă îl cunoşti mai bine decât mine".

N'am avut curajul să-i contrazic. Nu m'ar fi crezut, dacă i-aş fi spus că nu-l cunosc pe A. Nonimu.

Şi am povestit... Vai! Ce frumoasă era povestea lui A. Nonimu!... A. Nonimu era trist, fiindcă iubea o fată cu păr de aur şi cu ochi de stele. Dar fata cu păr de aur şi cu ochi de stele nu-l iubea pe bietul A. Nonimu. Ea era o intelectuală şi-l iubea pe Dănuţ Deleanu...

...Prietene necunoscut, domnule A. Nonimu, iartă-mă că într'o noapte te-am făcut să iubeşti o fată cu păr de aur şi ochi de stele...

Dar Geta Adrinescu nu mă lasă să stau mai mult de vorbă. A venit în fugă, şi mi-a spus: „Hai cu mine! Să vezi ce amuzant e!"

Am fugit în urma Getei Adrinescu. In sufragerie un domn se suia pe un scaun, cu un pahar de vin în mână, îl bea iute, coborâ de pe scaun, umplea paharul şi, din nou se suia pe scaun. Toată lumea râdea cu hohote. Mi-am spus: „Oamenii ăştia sunt... făcuţi". Dar a trecut atunci, pe lângă mine, Sabin Tăcutu, m'a privit şi mi-a spus cu convingere: „Beţivule!" Am înţeles atunci că şi eu râdeam ca şi ceilalţi. Poate, chiar mai tare.

M'am dus aduncì la bufet, să cer un pahar cu apă, dar am cerut unul cu vin. L-am văzut acolo pe Uicab Nafeţ agitându-se pe lângă rochia albă a pretenţioasei domnişoare Fracku. Dânsa îl privea indignată: un om care n'are frac! Un mojic!

S'a agăţat grăbită de braţul primului frac pe care l-a întâlnit: „Hai să dansăm!"

De-asupra fracului, o priveau tâmp, ochii chelnerului: „Aş dansa cu plăcere, dar trebue să servesc la bufet!"

Vai, domnişoară Fracku! Te-ai făcut de râs!

Ai plecat acum din odaia bufetului, dar Uicab Nafeţ nu ţi-a remarcat absenţa. El — miop incorigibil — continuă să se agite pe lângă altă rochie albă: rochia ducesei de Rousslato.

M'am apropiat de el: „Hai să plecăm!"

A răspuns fără convingere: „Hai!"

Am sărutat diverse mâini. Pe altele le-am strâns, prietenește...

— „Vă mulţumim domnule A. M. Fitrionu... Aţi fost foarte amabil..."

Afară ne-a întâmpinat frigul.

Uicab Nafeţ mi-a spus: „M'am distrat grozav".

„Şi eu!"

Uite!... Au început să circule tramvaele...

Am pornit, totuşi, pe jos...

Am scos un strigăt ciudat...

Aşà!... Fără nici-un rost...

Parcă tot ce făcuserăm până acum, avea vre-un rost...

„Diseară, când m'oi scula, o să mă doară capul" a spus Uicab Nafeţ.

...Şi avea dreptate...

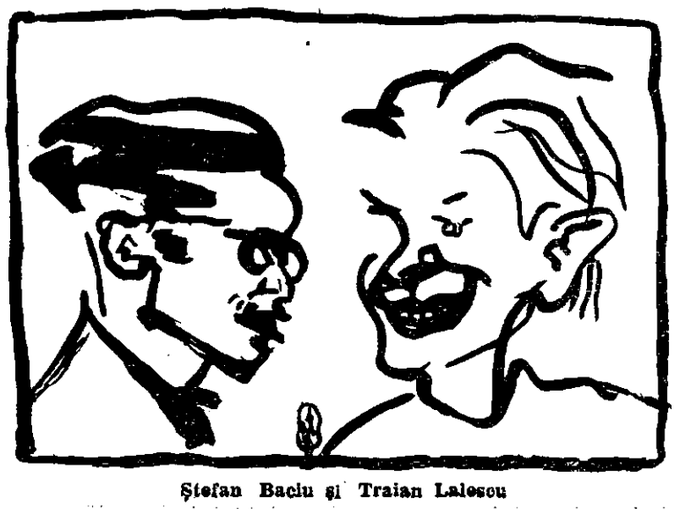

Ştefan Baciu şi Traian Lalescu

la 12 noaptea

şoara Medi, rochia ei de seară, şi deci nu aş mai fi însoţit-o pe mami la acest bal din lumea bună care-mi face impresia că-i destul de rea de gură.

Tare mi-e teamă să nu fiu prea îndrăgostită deşi, când l-am văzut, am avut impresia că devin tot atât de dezorientată ca Ileana din „Adam şi Eva" de Rebreanu, romanul meu preferat.

Nu cred însă ca el să fi avut impresia că m'a cunoscut vreodată, intr'o viaţă antericară...

Fiindcă gazda nu permitea să danseze în camera obscură decât acelora cari vor găsi partenerului câte-un nume nou la fiecare placă, eu i-am spus bineînţeles, Toma (ca în romanul lui Rebreanu).

Dar mi se pare mie că acest Sabin Tăcutu nu-i prea cult, fiindcă inspirat de placa după care dansam, m'a botezat Tabu.

Deşi mă ţinea destul de strâns, mi-era grozav de teamă să nu alunec pe parchet, şi — dece să nu spui, — mă simţeam foarte bine cu obrazul lipit de-al lui.

Oare „vampele" clasei fac la fel?

„El" vorbeşte cu r, cu un uşor accent moldovenesc care-mi face Moldova cea mai simpatică dintre provinciile noastre.

— „Probabil pentru că eşti foarte tânără, ai un păr care vorbeşte, ca şi rochia care-ţi vine de minune — şi asta-i mare lucru... Fiindcă nu-mi venea nimic în minte era cât pe-aci să-i spun că-i ăe împrumut.

Insă, ultima lumină din camera obscură fu stinsă de „Destin" şi am avut nemaiintâlnita senzaţie că buzele-mi cari şovăiau în a mărturisi sau nu „misterul rochiei cu spatele gol", nu-mi mai aparţineau...

Dacă s'a distrat măcar? Şi mai ales dacă o să spună cuiva? Trebuie că are o impresie detestabilă despre mine. Sunt sigură că mă crede mai mult decât uşuratică. Dar, ce-mi pasă odată ce mă simţeam atât de plutitoare printre nori, ghemuită la pieptul lui.

— „Parc'ai fi o pisicuţă de Angora!

Placa se sfârşise.

Odată cu ea şi vraja.

Dece-mi venea să plâng, Sfinte Antoane? Auzi, să mă facă pisică, „El" primul care m'a sărutat. Auzi, pisică...

— Iubito, bomboano, acadeao, — orice afară de pisică.

Ce, eram la grădina zoologică? Mă mir că nu mi-a spus „Felis catus" sau „Felis maniculata" ca să-mi amintească de „Scobitoarea" de Naturale.

Ştiu eu că nu vorbesc prea „vamp" şi că am voce destul de piţigăiată, dar în loc de declaraţie ca la cinema: „Parc'ai fi o pisică"...

Lumina s'a apris şi diverse glasuri începură: „Tăcutule, lasă minorele!

Codul Penal o să te mânânce"!

Eram furioasă. Ce idee şi cu Codul Penal...

Mi-a trecut ameţeala ce mă cuprinsese şi m'am furişat în camera vărului meu, ca să mă văd în oglindă, cum arăt ca „emancipată"...

Mai bine rămâneam tot „piftie la pătrat" decât să-mi spună la plecare, „El" care a jucat un rol atât de mare în viaţa mea:

„La revedere, Faluchette, regină pisicilor".

Nu mai pot suferi pisicile...

ADRIANA NICOARA

EPILOG

de MENIP

Cetitorule, mă voiu folosi de avantagiul că încheiu spectacolul, şi n'am să fiu contrazis, spre a-ţi desvălui o scenă pe care cei doi poeţi satirici ce te-au desfătat, pe drept cuvânt au omis-o. Pare-se, ameţiţi cum erau de însăşi verva lor, ei n'au luat seama că învăluită de întuneroc o umbră îi iscodea... şi deodată patru braţe voinice i-au înşfacat poliţeneşte. Cerberii erau Vlad Suliţaşu şi E. π. Centru. Pe loc li s'a aplicat o procedură sumară. Concluzie: Nu judeca, de nu vrei să fi judecat!

PRIMA UMBRĂ. — (Face o plecăciune, apoi, cu mâinile în şolduri): **Ha, ha! Nafeţ Uicab. Mai râzi dacă-ţi dă mâna!** (Ii dă un bobârnac pe sub nas) **Ţi se pare că semăn cu o dropie, nu-u-u-u? Dropia-i o pasăre ce n'o poate vâna orice nătărău! Aşa să ştii!** (Cu nespus dispreţ) **poet bulevardist!.. Te las acum să momeşti gâsculiţele cu versuleţele dumitale!** (Dându-i cu tifla) **Succes!..**

UICAB. — (Se sbate ca un diavol, are urechile roşii ca nişte maci, străfulgeră prin ochelarii groşi cu două lupe): **Am să scriu asupra dumitale o poezie intitulată „Dropia!" şi am să ţi-o dedic! O să vedem atunci!**

PRIMA UMBRĂ. — (Fără să se mai întoarcă) **Aa! bine a zis Socrate:** Iritabiles gen vatman! **Sunteţi un gen mai iritabil ca vaimanii!** (Dispare în mulţime): **„J'en ai soupé"!**

A DOUA UMBRĂ. — (E mărunţă, cu păr roşu, nasul cârn. Pare să fie domnişoara Mica Monotare. Face o piruetă în faţa poetului Uicab şi-l ciupeşte de sub bărbie. Poetul scrâşneşte mânios): **Te înşeli, Domnule Uicab, [illegible] uzajului meu monden! şi afiă,** (cu suprem dispreţ):

Menip

neofitule, că-s ceva mai uzajată ca d'neata! că nici nu te născuseşi când am debutat cu dans le monde...

UICAB. — (Punctând fiecare vorba cu un ascuţiş de limba viperina): **Nu v-am contestat nici o clipă uzajul, Domnişoară Monotare!**

A TREIA UMBRĂ. — (O umbră mare sub care trosneşte parchetul. Are un glas ascuţit ca un pumnal): **Cred că-ţi dai seama, poetule, că dac'aş vrea, te-aş putea strivi ca pe o muşiţă?!** (Poetul s'a gârbovit de spaimă, tremură ca o gelatină, e străveziu).

UICAB. — (Cu glas sugrumat) **Ştiu, principesă, ştiu că eşti puternică! Ştiu că sunt doar o muşiţă... Da! da! Sunt doar o trestie ,cea mai slabă din natură, dar sunt o trestie cugetătoare. Nu trebuie ca'ntreg universul să se ridice ca s'o strivească...**

UMBRA. — (în apartè): **Aiurcază de frică, sărăcuţul!**

UICAB. — (Tremurând ca o trestie): **Iii... şiii... şiii... un fum, un strop de apă e deaajuns ca să mă uuu-cidă!**

UMBRA. — (Induioşată): **A început să-mi placă...** (Tare): **Dece te-ai oprit, Poetule?.. Vorbeşti ca o carte... Vorbeşti dumnezeieşte!...**

UICAB. — (In apartè): **Dacă l'a cetit pe Pascal, sunt un om mort!** (Cu glas tare): **Daaa... şi chiar de m'ar strivi universul, eu aş fi încă mai... mai...**

UMBRA. — (Nerăbdătoare): **Mai ce? Mai ce?**

UICAB. — (Cuprins de panică, înghite în sec): **Dacă m'ar strivii uuuniversul încă aş fii mai..** (Cu eroică hotărâre) **mai nobil decât...**

UMBRA. — (Tresărind ca picată cu ceară. Cu o voce cumplită): **Mai nobil decât CINE?** (Il ia de guler. Poetului i se taie picioarele). **Te somez să-mi răspunzi îndată! Altfel.. altfel nu mai răspund de mine!**

UICAB. — Uite, spun. (Recită): **Incă aş fi mai nobil decât acel ce mă ucide..** (Un scâncit. Apoi se aude glasul poetului pe jumătate sugrumat): **A-a-adi-că.. uuu-ni-versul, nu dumneata! M'ai înţeles greşit, Principeso..**

UMBRA. — (Către un valet): **Adu repede o cupă cu ambrozie.. Poate fi chiar din cea de 48 de lei.** Il est dans la cämară. (Valetul se pleacă cu subinţeles).

UICAB. — (Dupăce a băut trei cupe cu ambrozie din cea de 48 de lei kilogramul se scutură înviorat. In apartè): **Uf! parcă tot mai bine ar fi fost dacă principesa l'ar fi citit pe Pascal!** (Mai bea o cupă): **Periculos e, Dom'le, Pascal ăsta..** (Către valet): **Nu-i aşa?**

VALETUL. — (Glacial): **Nu-l cunosc, Coane, pe Domnu' Pascu.**

UICAB. — (Cu melancolie): **Fericit muritor!..**

(După ce poetul şi-a mai venit în fire, cei doi cerberi, Suliţaşu şi E. π. Centru, îl îmobilizează

(Urmare în pag. 7-a)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ora impreciziunilor...

(Urmare din pag. 3-a)

Insfârşit, Nina şi-a revenit. A luat altă atitudine şi calm, zeflemitor, cu un gest de cochetărie, spuse:

— Ah, dacă te-am plictisit, e cu totul altceva. Dece nu mi-ai mărturisit-o mai de mult? Acum înţeleg...

Apoi, cu un strigăt sugrumat, între furie reţinută şi ură:

— Plec!

Am simţit o scurtă ameţeală, o febră iute, acută, prin trup, ca atunci când te curentează... dar în loc să săr şi s'o prind în braţe, s'o înăbuş în sărutări de împăcare, să topesc neînţelegerea... jocul acesta înveninat, neuman... am făcut o mişcare vagă cu mâna, şi am silabisit rar, cu indiferenţă.

— Faci cum vrei...

— Plec, să ştii, plec! a întărit ea, dându-şi seama că şovăe, ca să se întărească mai ales pe sine — abia atunci dându-şi seama de gravitatea făgăduinţii.

Atât şi nimic altceva nu s'a petrecut între noi. Din câteva cuvinte, numai din câteva cuvinte ,ceeace trebuia să se întâmple se hotărîse. Caşicum nu ar mai fi fost nevoe de vorbe...

Am început — după replica ei îndârjită — s'o urmăresc cu ironie. Enervată de privirea mea, Nina a făcut câteva mişcări dezordonate, s'a învârtit prin odae fără rost, apoi... a început să-şi strângă lucrurile... pentru plecare! desigur... Zâmbii amuzat. „Aş vrea s'o văd şi pe-asta! O las să strângă tot, să se îmbrace, apoi o iau de braţ şi o duc jos, la restaurant, să bem ceva în cinstea... celei care a plecat! mi-am zis răutăcios. Simţeam în Nina speranţa că voi sări în sfârşit s'o opresc — şi tocmai de aceea nu mă sinchiseam. Şi-a pus rochia de stradă şi a început să-şi aranjeze valiza. Observai cum caută cu grijă obiectele ei, să nu care cumva să greşească. Câteva cadouri mărunte le-a pus la o parte, cu dispreţ, — să văd că n'are nevoe de ele. Un săpun mic, unul ţic... Peria de dinţi, alte mărunţişuri... Din când în când se întorcea pe furiş, dar când vedea că nu mă mişc, se precipita mai enervată, cu maxilarele încleştate. Era frumoasă, începea să-mi placă, aşa, palidă, mai sprintenă în furia care o ardea. „Cu atât mai dulce va fi apoi revenirea..." îmi continuam monologul.

Am făcut un pas înspre ea, dar mi-a aruncat o privire prevenitoare, ca de mic animal înfuriat, şi am renunţat, puţin deconcertat. Era „prea târziu"? Incepea să devină un joc interesant! Era cu atât mai caraghioasă această „ruptură definitivă" cu cât ceerta începuse din nimic, fără motiv, nepregătită, din simple impreciziuni, ca ale unor oameni indispuşi după o masă prea copioasă sau un somn agitat. Mai era şi altceva? Dar nu, în această regiune, a lui „altceva", mă hazardam prudent, preferând s'o ocolesc...

O, Nina se juca şăgalnic cu „marea" noastră dragoste, ameninţându-mă cu o ruptură care nici în mintea ei nu avea înţeles prea lămurit. Voia să mă sperie, ca s'o rog să rămâie! Ia să vedem **până unde** îşi va permite să glumească... Eram atât de sigur de mine, încât am vrut s'o ajut la împachetat. O sticluţă cu parfum, pe care o uitase într'un colţ, i-am oferit-o cu un gest de politeţe afectată. Mi-a smuls-o din mână fără ceremonie. Surprinsei în ochii ei un fel de pâclă, un abur uşor, ca într'o somnolenţă. Nu se gândea şi ea, oare, **până unde** îmi voi permite eu să glumesc?

Era îmbrăcată, cele două mici valize stau încuiate — îşi mai netezi odată părul cu mâna, apoi prinse valizele de mâner...

Pentru întâia oară în spiritul meu amorţit scânteie sentimentul unei primejdii adevărate. „Dar ce facem noi?" mi-am zis cam ameţit, ca de o beţie a sufletului. Cum şi de unde avea Nina curaj să înfrunte o situaţie atât de absurdă? — m'am corectat. Toată fiinţa ei o simţeam vibrând într'o dârzenie care începea să mă sperie. Eu o învăţasem cu astfel de jocuri pe o muchie de cuţit, şi acum parcă mă depăşea! Da, noi ne jucam cu absurdul! Dar acest absurd avea acum puteri fascinante, magice, ca ale viciului, care te atrag până la marginea prăpastiei şi te împing mai departe, dincolo de ea, în hău! Aluneecasem fără să ne dăm seama în acea atmosferă de neverosimil în care toate cuvintele şi gesturile par inspirate de o putere ocultă, demonică. Am zis, echivoc:

— Vasăzică, Nina are astăzi un acces de independenţă... şi am vrut să-i prind braţul. S'a smucit, cu o ochire de ură, de atâta ură încât privirea ei m'a lovit ca o palmă. Sta acolo, în faţa mea, ostilă, străină. Fără să-mi dau seama cum, am simţit şi eu un svâcnet de ură şi am strigat:

— Haide, pleacă odată, ce mai stai!

Simultan, Nina a ridicat valizele şi a făcut un pas spre uşă.

Atunci am isbucnit în râs. Un râs larg, hohotind nefiresc, ca de eliberare, ca de rupere a unor zăgazuri lăuntrice.

A şovăit Nina în clipa aceea? M'a privit lung, lung, ca o lipire parcă de tentacule luminoase (niciodată nu voi uita această privire, atât de turbure şi atât de acută — privirea unei mândre desnădejdi, în care pâlpâiau toate incertitudinile ei de femee insultată)..., a făcut ultimul pas care o mai despărţea de prag şi a deschis uşa încet, cu mână de somnambul.

Odată cu micul scârţâit al ţâţânilor, orice luciditate se stinse în mine ,făcând loc numai furiei. Mă lăsai pe pat şi întorcând faţa la perete, crispat, rămăsei aşa nemişcat într'o aşteptare chinuitoare. „Ei bine, îmi zisei clocotind, fata asta începe să devie groaznică, monstruoasă. Să plece odată, să plece!" şi nu o mai putui suferi aşa, în prag nemişcată ca o stafie.

— Hai, ce faci? am isbucnit — tot cu capul întors — pleci sau nu?

Nina a păşit brusc peste prag, ca împinsă de un resort, am auzit uşa... şi am rămas aşa mult timp, ca într'un leşin.

Plecase?

Sgomotele îndepărtate începeau să se audă parcă mai tare... urcau în aerul pur cu o intensitate neobişnuită... un lătrat de câine, claxonul unui automobil... de jos, din gară... apoi nimic... tăcere, linişte omorîtoare, ca într'o încremenire a întregii lumi.

Ce s'a petrecut în mine în primele zece minute de nemişcare, după o jumătate de oră — însfârşit: după o oră întreagă? Şi ce putere m'a ţinut ferecat de pat, de casă, atâta timp? Ghemuit, cu privirea fixată năuc pe desenele covorului din perete, golit de gânduri, am zăcut inert, ca într'o scurtă moarte.

M'am trezit din această stare cu o panică nebunească risipită prin toţ trupul. Cât e ceasul? a fost întâiul gând. Când mi-am dat seama, am început să tremur. Imi amintii că între timp trecuse şi un tren spre capitală, la unsprezece! Nu, nu se poate, Nina trebue să fie pe aici, pe undeva, prin apropiere! Dar odată cu plecarea ei, parcă mi se revelase un alt sens al acestei femei, **pe care n'o cunoscusem până în ziua aceea.** O femee mare, copleşitoare, de o voinţă fără margini... nu Nina umilă şi tandră a dragostei noastre, nu Nina cea de toate zilele, nu Nina celor trei ani de până atunci...

M'am îmbrăcat în câteva secunde şi am început să cobor, împiedicat pe cărarea strâmtă care ducea spre gară, printre grădini. Niciodată nu mi s'a părut mai lungă, mai întortochiată, cărarea. Blestemate cărări de munte — dece atâtea cotituri? Era o amiază de August senină şi răcoroasă, ca la munte. Depe dealurile împădurite din jur veneau miresme tari, proaspete. Dar ce ciudat era tot acest peisaj de munte, ce duşmănos şi **neactual!** Muntele, solemn şi indiferent, îşi profila umerii uriaşi pe cerul curat, ca o imensă făptură preistorică, sgrunţuroasă, din alte ere, când omul nu apăruse încă pe pământ, cu josimile şi absurdităţile lui mărunte! Coboram, mă grăbeam cu un sentiment de jenă, de ruşine — eu, fiinţă mică, bicisnică, rătăcită pe o planetă pustie... Muntele, pădurea, împrejurimile toate, râdeau parcă un râs gros de fiară biruitoare: ai glumit! ai glumit! Insfârşit, iată gara. Trece un ceferist, îl opresc, întreb:

— Fii bun... trenul de unsprezece, a trecut — a venit?...

Cercetare absurdă — desigur, dacă era douăsprezece şi jumătate!

— Dar spune-mi ,ai fost aici, pe peron... n'ai văzut cumva o doamnă, o domnişoară, aşa, cu rochie gri, cu două valize?... Nu?

— Apăi ştiu eu, c'au fost multe cucoane şi multe domnişoare...

— Bine, bine, mulţumesc...

Unde e Nina, dece nu apare? S'a ascuns pe aici ,prin sala de aşteptare... sau... la vre-un restaurant... să merg, să caut..

Nu puteam concepe deloc să fi plecat în realitate. Acest absurd **concret** pe care trebuia să-l trăesc, mă strivia, mă anihila...

Pornesc cu paşi mari peste linii, spre dealurile din faţă, şi încep să urc. Ridic braţele spre muntele de deasupra capului, spre cerul care se deschide ca dintr'o spărtură peste văi... cu un gest ridicol de implorare, de protest, pe care ţi-l permiţi numai când te ştii în absolută singurătate, şi strig:

— Dar Doamne, eu m'am jucat numai, eu m'am jucat! Cine mă poate acuza că nu m'am jucat, că nu am glumit?

★

Soarele se ridcase drept deasupra capului, reflectând în nourii mici, plini de nelinişte, zeci de nuanţe. Un vânticel se porni printre stânci, ca un tovarăş ce te întâmpină la hotarul singurătăţilor înalte. Urcam cu repeziciune, gâfâind, însetat de alte privelişti, urmărit de obsesia care se înstăpânise cu rădăcini adânci în mine, din clipa când mă convinsesem de plecarea Ninei: ea s'a sinucis, ea nu va supravieţui! Era un gând absurd, pe care-l alimentam bucuros, pentru a mă pedepsi. Nu se putea altfel, dacă făcuse jocul, se va şi sinucide! Nina putea fi moartă în clipa de faţă — eram sigur — şi la un moment dat mă învăţai cu această nouă realitate, ca oricare, cât de cruntă. Imaginea de ceară a Ninei, cu ochi închişi, mă urmărea tăcut, precis, necruţător. Totuşi, din pas în pas, din efort în efort, mă eliberasem şi de noua obsesie, devenind altul. Hipnoza ei scădea în aerul sănătos, rarefiat. Tot ce se întâmplase rămăsese jos, făcea parte dintr'o altă condiţie, acolo, de vale. Eu, **eu cel adevăratul,** urcam. Nu mă interesa ce lăsasem jos: moartă, dispărută sau vie şi revenită în casă, biruită, Nina devenea ca o amintire fumurie a unei alte vieţi...

Peste puţin mă simţii numai muşchi contractaţi să urce, numai plămâni aspirând cât mai mult aer, cât mai înalte atmosfere. Depăşisem dealurile şi începusem să dau de colţuri abrupte. Tăiam drumul, luam în piept câte o coastă, mă căţăram de rădăcini, cu voluptatea pură a urcuşului. Valea se lărgea din ce în ce sub mine şi la un moment dat m'am oprit, pe buza prăpastiei, ţinându-mă cu o mână de un brad şi privind în jos... Adâncime... de mi-aş da drumul deaici... jos, o, adâncime!

Dar urcam iar, cu acelaş elan. Peste un mic platou am trecut în fugă. Satul şi gara păreau nişte jucării. Peste puţin nu se mai văzură, acoperite de pătura brazilor.

De acum, numai între mine şi munte, numai între noi! am strigat lăuntric, cu o necesitate de luptă, de victorie. Dar am dat de o cărărue generoasă, care m'a condus printr'o pădurice de pini prietenoşi, unde a trebuit să mă odihnesc câtva timp.

Când am ieşit la larg, soarele mă reprimi într'o bae de raze prietenoase. Aici, o rază cădea pe o piatră cheală, roasă de timp, şi se reflecta argintie; mai încolo, lumina tremura pe un petec de iarbă udă, bătând în verzui; dincolo, un mănunchiu de raze se pierdeau într'un afund de surpătură, ca într'o peşteră... Contemplând astfel sumbra feerie a muntelui, am început să înţeleg altfel rostul acelei zile. Eram abia pe pântecul masivului, al cărui cap se ridica hăt departe, cale de două-trei ceasuri, de mers în serpentină. Am lăsat iar cărarea, îndârjit, am tăiat serpentinele, dar m'am trezit tot pe ea, păşind cumpănit. M'a înduioşat la urmă revenirea credincioasă a cărării, care parcă mi-ar fi purtat de grijă să nu mă rătăcesc — ştiind câte primejdii mă pândesc.

Un sentiment uitat, din îndepărtata copilărie, se retrezea în mine. Mă jucam, mă ascundeam de cărare, apoi îi săream iar în spinare ca pe un cal năsdrăvan care trebuia să mă ducă în ţinutul cu minuni. Cărarea devenise sora mea bună iar muntele, un frate mare, bătrân şi sfătos. Un suflu de universală bunătate mă înconjura. Nu era nimeni, eram atât de singur pe această lume prăpăstioasă a muntelui! Cât mai sus, cât mai aproape de inima lui!

Urcam îndârjit, cu respiraţia precipitată, năpustindu-mă orbeşte printre obstacole. Dar după câteva minute de mers în zig-zag, a trebuit să mă opresc, înghetat de spaimă. Incă un pas şi m'aşi fi prăbuşit!

După colţul de stâncă depe care sărisem pe muschi, muntele se despică neprevăzut, ca dintr'o lovitură de bardă uriaşă. O încălecare înfricoşătoare de pietroae părea că stă să se prăbuşească din rana imensă ce se deschidea în coasta muntelui. Masivul întreg părea aici aplecat, îndurerat, încoruntat. Iar jos, priveliştea unei prăpăstii fără fund îţi oprea respiraţia. Soarele, care începuse să se încline bine spre apus, trecând prin nourii îngroşaţi, îmbrăca cerul într'un roşu-gălbui, cu reflexe stranii, de infern. Da, cerul întreg părea un ciclop, care — cu singurul lui ochi însângerat — privea ameninţător muntele! Cerul şi muntele se sfidau...

Instinctiv, m'am ghemuit după un pietroi, prinzându-l bine în braţe — să mă simt prins, legat de ceva — şi am închis ochii. Priveliştea depăşea puterile mele de rezistenţă, omeneşti. Dârdâiam... Unde mă hazardasem eu, un copil fără experienţă — ce căutam în această lume de monştri?!

In aceeaşi clipă... **am înţeles!**

Globul soarelui nu se mai vedea şi prin aer plutea ceva **ca o...remuşcare!** „Tu ai ucis, tu!" striga cineva, chiar din măruntaele muntelui. Totul, şi zarea, şi stâncile, începură să se clatine, să alunece, ca într'o halucinaţie. Brusc, mi-am dat seama că pentru mine venise ziua din urmă şi am început să fug înapoi, la vale...

La poalele dealurilor era linişte, înserarea dădea ceva idilic oraşelului, câteva ţărance se întorceau acasă cântând.

Răsuflând adânc, îmi reveneam ca dintr'o aventură cumplită. Picioarele mele călcau iar pe un tărâm firesc... acolo, sus, — mă înfricoşam târzielnic — lăsasem o regiune de moarte, blestemată.

— Dar Nina?

Iată primul strigăt lăuntric cu care m'am retrezit la viaţa obişnuită.... şi un presentiment cald, reconfortant, mi-a îndreptat paşii spre căruţa noastră din deal.

Uite casa, sunt în prag, smulg uşa... desigur, nu e nimeni... Nina a plecat, Nina a murit... poate o găsesc chiar întinsă în pat, cu lumânări deoparte şi de alta, (au adus-o ţăranii, au găsit-o undeva, strivită, însângerată... imagine insuportabilă!)... dar uite... uite...

Nina, în capotul ei obişnuit, de casă, comodă şi cuminte, cu privirea ei de totdeauna, liniştită, blândă, se ridică din colţul de lângă geam şi mă întâmpină:

— Dar unde ai fost Mihai, ce-i cu tine?

Mormăesc ceva nedesluşit, fac gesturi dezordonate şoptesc: Tu eşti, **chiar tu?** — şi mă năruI fericit în braţele ei.

— Ciudată zi, inexplicabilă zi — îi spun mai târziu, mângâindu-i, cu voluptate, părul inelat, vrei s'o ştergem din calendarul dragostei noastre? Renunţăm s'o mai explicăm, da? da?

Nina aprobă — fiindcă Nina înţelege că sunt unele lucruri, în lumea această, care nu se pot explica...

VASILE TROTUŞAN

Sisi

Intre patimă şi ură,
Ursitoare taie drum!
Cine inimile fură
Vestind veac de fer şi plumb?

Creste'n noapte se aprind,
Vracii farmece urzesc,
S'aud văile vuind:
Duhuri nu-şi mai află loc.

Intre patimă şi ură,
Creste'n noapte se aprind,
Vracii farmece urzesc,
Vestind veac de fier şi plumb.

ALEXANDRU ILEA

GEORGE LÖWENDAL — **Nebunul satului**
Ilustraţie la volumul de poeme în proză
„CANTEC FĂRĂ GLAS" de NELA STROESCU

FEBRĂ

de EUGEN V. HARALAMBIE

Cândva — şi nu de mult — am ieşit pe poarta de Est a cetăţii Sibiilor, pe drumul care trece prin satul cu nume atât de expresiv: Guşterica. Mergeam pe jos, de unul singur, înconjurat de gânduri, amintiri şi splendoarea munţilor.

N'ar interesa, ca să precizez, totuşi o fac.

Era o zi de sărbătoare cu învoire generală şi n'aveam nici o axă de conducere pentru după amiaza aceea.

O după amiază de pastel, cu brazii împodobiţi de omăt şi tremurată de sunetul cadenţat al clopoţelor dela sănii. Eram îmbrăcat militar şi costumul acesta pe lângă alte foloase îl are şi pe acela de a te ţine încorsetat, strâns în curelele şi diagonalele lui, aşa că nu numai că suporţi cu uşurinţă dar nici nu simţi, uneori gerul. Sub greutatea mea şi a cizmelor, zăpada scârţâia întocmai cum se spune despre ea în cartea de cetire de curs primar.

Ce căutam eu pe drumul acesta, în timp ce unii din camarazii mei se plimbau prin centrul burgului lui Herman sau pe străzile şi uliţele înguste de un metru, doi şi mărginite de-o parte şi alta de zidurile caselor înalte de cinci, şase metri ale Unterstadtului?...

Nici eu n'aş şti dece!

Poate pentrucă voiam să străbat minunatul peisagiu alpin pe care-l vedeam în fiecare dimineaţă, când traversam curtea Şcoalei de Echitaţie a Cavaleriei — sau poate — şi mai simplu, fiindcă vroiam să vagabondez şi direcţia asta era mai singuratecă decât oricare. Nu ştiu nici eu — dar după ce-am călcat şi cei vre-o doi kilometri, cât se 'ntinde satul Guşterica, am părăsit şoseaua apucând pe un drum care se schiţa aproximativ în planul decorului, într'adevăr splendid.

Eram cu totul absorbit de sublimul brazilor grei de zăpadă şi copleşit de amintirea unui mai vechiu drum pe care-l făcusem cu ani mai 'nainte printr'o minsoare de basm...

Gerul se'nmuiase şi din înaltul cerului zăpada cădea liniştit în fulgi mari, unii după alţii, întocmai ca'ntr'o poveste din Scandinavia.

De undeva, de pe aproape, plângeau jale mare buciumele şi totul se cuprindea şi 'nţelegea în cartea închisă a unor destine de oameni. Destine de mucenici-eroi.

Mergeam — poate aţi ghicit — după o înmormântare şi, desigur, că şi din marea mea neobişnuinţă faţă de ritual, dar şi din cauza greului doliu al nostru, celor dimprejurul carului — înmormântarea aceia mi-a rămas ca unul din cele mai impresionante momente minore din viaţă...

Curând am ajuns acolo unde se desfac potecile şi ţăranii iau muntele în piept ca să taie drumurile. Am apucat pe-o astfel de potecă. Pe una, oarecare... Brazii erau mai strânşi, culoarea decorului mai închisă. N'aş fi putut spune cât am mers, cât am urcat. La un moment dat, poteca a ieşit din brădet într'un platou, pe coamă de munte, întocmai ca şi şuviţa unui pârâu, care se pierde într'o apă mare.

De abia atunci mi-am dat seama c'am urcat pe puţin vre-o două ceasuri.

Decorul devenise maiestos, orizonturile conturându-se în perfecţii geometrice.

Soarele se apropia de apus şi roşul nuanţa zăpada, dându-i reflecţii minunate.

Câteva umbre, colţi de stâncă, se profilau linii lungi şi aproape paralele.

Poate din cauza asta m'am gândit la un imens portativ... Poate şi pentrucă urmele paşilor mei — singurele urme cari înseilau mobilitate, viaţă, în vastul static al peisagiului — păreau nişte note dintr'o partitură.

Ningea.

O ninsoare tot atât de liniştită dar mai puţin abundentă.

Urcam pe drumul însemnat de-o parte şi de alta de brazi, traversând de atâtea ori peste urmele iepuraşilor (pe cari mi-i închipuiam graţioşi şi sgribuliţi) şi chiar peste urmele mai mari (pe cari îmi plăcea să le identific ca urmare de lup sau chiar de urs)...

Dac'ar fi fost mai pe 'nserat şi cerul vânăt de 'noptare, desigur, c'aş fi putut uşor să fiu confundat cu un voinic, cu un haiduc rămas din cărţile întâiei mele adolescenţi, petrecută în regatul imaginaţiei şi 'nvecinată cu sfoara de moşie a lui bătrân Novac...

Şi atunci, m'am gândit direct la Strauss, la valsurile lui. N'aş putea indica precis la care.

Valsul se desfăşura în ritmul aducerilor aminte şi orchestrau deopotrivă la el reminiscenţele personale muzicale dar, şi văile, munţii cu umbrele lor. Se părea că spaţiul întreg s'a prins în această simfonie.

Decorul era un imens şi simbolic libret. Libretul dansului dintâiu.

De undeva, de după un trunchiu de brad, poate, — nu ştiu — a apărut Zeiţa Dansului.

Sculptatul trup îi era graţie şi bronz.

Inainta pe coama muntelui cu paşi mari, svelţi; picioarele — sublimele-i picioare — întinzându-i-se arc de cer. Pantofii de mătase atingeau doar cu vârful lor spuma zăpezii...

Era ceva de fantast. De irealitate. Şi pantofii erau roşii şi cusuţi cu fir de argint.

Picioarele i se lipiră unul de altul — muşchii se încordară şi spectatorul îi deveni rob definitiv. Mâinile, se ondulau şi cântau aerului — iar Zeiţa înaintă cu paşi mici, măsurat de mici, mai mult alunecând decât păşind...

Şi, ca dintr'un savant tratat de balet, atunci — atunci doar — a început cumplitul dans al înoptării...

Dansul pierzării...

Trupul i se frământa din şolduri — şoldurile cărora eşarfa de mătase putea prea puţin să le mascheze forma — şi totul: trup, mâini şi picioare erau o sculptură, o măiastră şi ispititoare sculptură.

Notele muzicale curgeau într'un rapid tril, şaisprezecimile prinzându-se în accelerate tonuri pentru ca puţin după aceia ele să evadeze într'un pianissimo impresionant.

Jocul Zeiţei era o perfectă armonie cu muzica, şi ai fi putut jura că atingerea zăpezii de vârful picioarelor ei nu era altceva decât apăsarea clapelor imensei claviaturi, care atunci — orice s'ar zice — stăpânea prezentul.

Banii sânilor îi tremurau, cum în nopţile de iarnă uscată, sticlesc stelele.

Dansul dintâi.... Dansul originar. Şarpele înaintea Evei, învăţând-o cel dintâiu: undulirea, graţia, jocul însuşi al dansului.

Degetele Zeiţei se modulau permanent şi ele cumulau în flexiunea lor, graţia unei întregi şcoale de balet.

Era, oare, doar o alegorie? Un vis?

N'aş putea preciza, dar şi acum mă ard ochii aceia verzi, ochii de sticlă, ochii de strigoi. Îi simt aţintiţi în ochii mei, îi simt înfipţi în adâncul lor, adâncul meu. Părul negru — strălucitor de negru — şi bogat îi curgea în valuri pe umerii rotunzi şi cerul se 'nvineţise ca într'o fantastică şi misterioasă povestire.

Apoi totul s'a stins.

Zeiţa a dispărut după probabilul brad de unde şi apăruse.

Notele valsului mai stăruiau; sublimul şi graţia mai concertau încă.

Când m'am întors în Sibii — orele erau nouă şi jumătate. Fiantoanele din schimbul întâiu numărau perechile de cisme înşiruite pe coridor.

Am intrat în program. Simplu şi uitând că undeva — pe creste de zăpezi — poate şi atunci, încă mai domneau ecouri din acordurile cari au călăuzit valsul Zeiţei...

In Sibii, 13 Ianuarie, 1940.

Publicăm încă odată nuvela *„Febră"* a d-lui Eug. V. Haralambie, care în nr. 1 (de Anul Nou) al revistei apăruse cu unele erori de corectură ce făceau textul neinteligibil pe alocurea. Cerem scuze totodată, autorului şi cititorilor, pentru neplăcerea pricinuită. (N. R.).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Premierele

de GEORGE VOINESCU

TEATRUL NAȚIONAL: „NUNTA LUI FIGARO" DE BEAUMARCHAIS.

ELVIRA GODEANU
(contesa Almaviva)

MARIETA DECULESCU
(Suzanne)

DOINA MISSIR-DRĂGUȘ
(Chérubin)

GR. MĂRCULESCU
(Don Basilio)

Note teatrale

Individualitatea actorului

de SERGIU DUMITRESCU

Afirmând că teatrul este o artă colectivă, în care numai participarea tuturor elementelor ce compun un spectacol, poate duce la o închegare armonioasă și impresionantă, nu ne-am rostit împotriva individualității actorului — și n'am pledat niciodată pentru supremația regisorului în teatru.

Nici în muzică faima și fascinația pe care unii artiști de geniu și de mare virtuozitate tehnică, au exercitat-o asupra contimporanilor, n'a putut fi umbrită de prestigiul vreunui dirijor. „Soliștii" s'au bucurat în orice orchestră de atenția specială a publicului ca și actorii principali din distribuția unei piese.

Atunci când Stanislawsky a realizat în Rusia cele dintâi spectacole de artă în care se vădea rostul regisorului, toți oamenii de teatru europeni s'au grăbit să-i adopte metodele. Dar prea puțini au înțeles și spiritul care însuflețea aceste metode.

Stanislawsky nu se apuca nici odată să însceneze o piesă, dacă nu avea la îndemână pentru cel din urmă rol — actorul cel mai potrivit. El nu credea atât în meșteșugul teatral, cât în afinitățile actorului cu personajul. Odată aflați pentru toate rolurile piesei interpreții visați — pe cari uneori trebuia să-i caute în tot cuprinsul Rusiei — Stanislawsky, îi provoca să-și exprime părerile și prezida discuții îndelungate în jurul personagiilor și episoadelor principale din piesă până când fiece actor simțea viețuind aevea în el personajul pe care era chemat să-l înfățișeze pe scenă. Abia târziu, se adăugau accentele, gesturile și nuanțele necesare unei trăiri lucide și intense cari să valorifice anumite fragmente ale textului și să sporească puterea de sugestie a actorului.

Prezența acestui regisor de geniu, n'a fost niciodată vizibilă și ostentativă pentru spectator. Nu i-a solicitat niciodată atenția și aplauzele. N'a încercat nici odată să aibă o viziune proprie, dincolo de viziunea autorului. A slujit, nevăzut și smerit — fără să-și tiraniseze actorii — numai gândului și frumuseții aflate în piesele ce jucau.

Iată pentru ce în spectacolele pe care Stanislawsky, le-a dăruit cândva Europei, fiorul vieții și fiorul artei adevărate, se împerecheau într'o emoție unică.

Unii regisori, au încercat mai târziu, să ajungă la aceleași rezultate uitând spiritul de colaborare din care obârșia armonia unui spectacol înscenat de Stanislawsky.

Alții mai vanitoși au negat chiar necesitatea actorilor. S'au arătat gata să joace teatru cu... bețe de chibrituri. Au înlocuit oamenii cu reflectoare, stofe, mătăsuri și tot felul de artificii cari împodobeau o scenă goală de suflet, lipsită de viață...

Actorii goniți din teatru, s'au refugiat unul câte unul, în cinematograf. Și s'a ajuns la acest paradox — ca tocmai în film — unde supremația regisorului e mai necesară și unde elementul tehnic e mai evident, actorul să-și regăsească gloria de odinioară și să-și exercite seducția asupra milioanelor de spectatori din toate colțurile lumii.

Sunt, bine înțeles, în film și regisori cari pot provoca interesul și încrederea mulțimii. Dar numele unei „vedete" preferate a rămas cea mai sigură atracție pe un afiș cinematografic.

Pentru noi cari nu cunoaștem decât din legende și din mărturiile ce ne-au căzut în mâini, pe marii actori ai trecutului, gloria actorilor de azi e o certitudine că teatrul își va afla curând prin cei mai buni slujitori ai săi, strălucirea de odinioară.

Individualitatea actorului se arată în zilele noastre ca o necesitate.

Și dacă n'am văzut niciodată pe Mounet-Sully, cea mai perfectă întruchipare a tragedianului, nici pe Novelli care izbutea să-și emoționeze până la lacrimi spectatorii, citind cu neîntrecute accente dramatice, o listă de bucate — ca apoi să-i facă să râdă cu spasmuri, folosind același text, dacă n'am văzut pe Elonora Duse și nici pe Aristitza Romanescu— iată, mai trăesc încă în jurul nostru câțiva actori cărora nimeni nu le-ar putea nega puterea de emotivitate și acel magnetism personal, prin care își robesc de ani de zile spectatorii. Nu dăm nume proprii. Cei ce iubesc teatrul, îi cunosc bine pe acești actori. Și nădăjduim că se vor ivi și alții, dintre cei mai tineri, prin care individualitatea actorului român să se afirme tot mai mult și mai cu folos pentru viitorul teatrului.

D-NA LUCIA DEMETRIADE-BĂLĂCESCU, SORIN IONESCU, TOMAZIU, GEORGETA HOLBAN, N. GRANT (DALLES) MARIOARA ROMALO - CONSTANTINESCU, CONST. C. CONSTANTINSECU, NINA BATALI, ȚUCULESCU (ATENEU)

Invitația-catalog a d-nei Lucia Demetriade cuprinde și un scurt text care sună cam așa: „materia" cu toptanul nu mă preocupă, nici stridențele ieșite din tub. Dulceagul, vaporosul mă plictisesc. Atunci? — Sunt ambițioasă; năzuesc la însușirile Neamului (în artă): discreție, nuanță, frâu și consecvență. Aș vrea pictura trainică nepăsătoare de fu-

SORIN IONESCU „Autoportret"

gar".... Cei ce au urmărit cronicele noastre vor înțelege că am tresărit citind aceste rânduri. Mi-am zis: Lucica asta să știi că ne-a făcut-o! Am alergat într'un suflet la Dalles, gândind că dacă singură a iscălit un asemenea program și socotind și o bună parte de modestie ce-l putea cuprinde, voiu vedea ceva cu totul extraordinar. E adevărat că acel text se închee cu următoarele cuvinte: „Am rezolvat-o aici? Nici gând, m'ar omorî confrații". Credința noastră e că d-na Demetriade poate fi liniștită — nu o amenință niciun pericol. Operele d-sale nu au caracterul atât de nou la care ne pregătise catalogul. Stindardul desfășurat în catalog e disproporționat cu expoziția. In schimb am găsit peisage delicioase din Grecia, nuduri sidefate, minunat contrastate cu negru, un admirabil „Bd. Brătianu" și alte multe lucruri de o fermecătoare feminitate. Am mai văzut o „Odaliscă" și ne-a plăcut mai puțin pentru că era mai puțin personală. Nu știu ce anume prețuește d-sa din lucrările destul de variate ce a expus și nici nu știu care dintre ele și în ce măsură corespund însușirilor Neamului dar în întregul ei, expoziția — luminoasă și aerată — e una din cele mai interesante din sezonul actual. Pe d. Sorin Ionescu îl socotim printre cei mai dăruiți dintre artiștii tineri. Am scris și alte dăți despre calitățile de culoare atât de prețioase ale lucrărilor d-sale. In expoziția actuală naturile moarte dovedesc aceleași înclinări. Sunt de altfel și cele mai bune

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

lucrări din expoziție. Peisagele, în mare parte sunt mai neglijate ca sentiment și colorație. Nu ne îndoim de resursele d-sale, îi dorim însă o mai strânsă supraveghere a emotivității căreia pare a se abandona prea ușor. D-na Georgeta Holban evocă Balcicul — uneori excelent — mai întotdeauna în tonuri calde, agreabile. Interioarele, florile par a-i solicita d-nei Holban o puternică înclinare către lucruri liniștite, calme. E și de altfel sentimentul cu

TOMAZIU „Flori"

care pleci din expoziția d-sale. D. Tomaziu pare a fi pătruns pe deplin cubismul cu care cochetează. Tablourile d-sale sunt mult prea corect desemnate și adeseori colorate cu o grijă de efect aproape impresionistă. Cubismul presupune o desăvârșită transpunere pe un plan abstract, ideal, or, arta d-lui Tomaziu are — spre binele d-sale — rădăcini destul de puternice cu *pictura* pur și simplu.

Alături — teribil contrast — expune d. N. Grant, exact același de acum zece, două zeci sau treizeci de ani. Aceleași peisagii, flori, interioare cari i-au făcut succesul. Marioara și C. P. Constantinescu (Ali-Baba) expun numai Balcicuri. Ar fi greu de găsit printre artiști oameni mai amorezați de acest oraș. Nici unul dintre pictori nu a rămas acolo mai mult de cât „sezonul" obișnuit. Soții Constantinescu au stat și vara și iarna fără întrerupere, căutând să surprindă toate aspectele atât de variate și de capricioase ale orașului drag. Falezele, străzile, portul și localnicii au fost pictate cu tonuri luminoase, cu detalii neașteptate în culori cari păreau frecate cu însăși humusul strălucitor al dealurilor. Marioara Romalo mai timidă, ne evocă un Balcic mai calm, uneori aproape melancolic, Const. Constantinescu își face o bucurie în a se opri la fiecare amănunt, căruia îi dă o prețiozitate de perlă. Cafeneaua lui Mamut, turcii singuratici cu filigene în față, siluete familiare din Balcic desenate de Constantinescu cu o mână sigură și ușor aquarelată completează o expoziție care trebue văzută. D-na Nina Batali debutează cu lucruri cuminți și cu multă timiditate. Lucrările unde a îndrăsnit mai mult adică „Peștii" „Nud" silueta d-rei Anișoara Odeanu si altele al căror titlu ne scapă, sunt și cele mai bune din expoziție.

O îndemnăm să persevereze și să îndrăsnească și mai mult. Expoziția actuală îi dă dreptul să aspire la frumoase nealizări. D. Țuculescu, mult mai temperat de data aceasta, ne aduce peisagii din țară, un peisaj cu vegetația exuberantă și în care d-sa are admirabile pretexte pentru a mânui verdele. In general d. Țuculescu e în progres. De data aceasta d-sa își pune probleme foarte grele și cari nu pot fi rezolvate numai cu îndrăsneala.

Grija de *ton*, de *valorație* pe care le dovedește în cele mai multe din lucrări, e un semn sigur să se afle pe drumul cel mai greu dar și cel mai bun.

EPILOG

(urmare din pag. 5-a)

din nou pe poetul Uicab. Poetul Ucselal e cufundat în visare. O altă umbră vine, e pare-se a Getei Andrinescu).

A PATRA UMBRĂ.—(S'a împlântat cu insolență la nasul poetului și-l sfidează cu privirea. Cu pantoful drept bate un tact nervos): **Te urăsc! Mă auzi? Te u-răsc! Bine ți-a făcut caricaturistul Voinescu că te-a' ncondeiat în chip de bufniță! Nimic nu-ți scapă! chiar pe întuneric!** (Sarcastică). **Sau ai ochelari magici?**

UICAB. — (Scuturând din cap ca un ied prins între uluci): **Eu nu sunt ochiul magic. Domnișoară parfumată cu „Rêve d'Anravac!"**

(Dansând umbra dispare, cu brațele întinse molatic, cu degetele răsfirate, pentruca cei 10 adoratori să poată, fiecare, săruta câte o unghie. In clipa aceea apar trei umbre ținându-se de mână. Cei doi poeți au înghețat. Ucselal Naiart a recunoscut-o pe una din ele: e domnioșara Mariana Fracku pe care a bârfit-o generos. Celelalte două par să fie Nora Russloato și Ofelia Garafu).

UCSELAL NAIART. — (Face un gest de supremă desnădejde): **Ele sunt! Alecto! Tisiphona!! Megera!!!** (Râde sinistru): **Ha, ha, ha, ha... Pe câine! suntem pierduți, frate Uicab! Să murim recitând o poesie ce ne e scumpă... Așa trebuie să moară poeții!**

CELE TREI UMBRE. — (Strigă tustrele deodată): **Ucselal! Uicab! Care vă este ultima dorință? Repede! N'avem timp de pierdut! Suntem așteptate la dans!**

UICAB. — (Către Ucselal, în taină): **Frate Naiart, avem o singură scăpare...**

UCSELAL. — (Amarnic și sinistru): **Eu nu vreau scăpare! Eu vreau să mor! De când m'am născut nu vreau altceva... Nu vrei, Naiart, să mori și tu? Să-ți spun un secret: Putem muri acum, fiindcă tot suntem nemuritori...** (Strigă): **Vreau să mooor... Omoriți-mă!**

UICAB. — (Impăciuitor): **Aibi puțină răbdare! Așteaptă să vezi sfârșitul războiului, prostule! Dece să pleci înainte de sfârșitul farsei? O să murim după război...**

UCSELAL. — (Mai amarnic): **Te credeam poet!... Dar văd că numai eu sunt!**

UICAB. — (Subtil): **Îți spun eu că-i mai cuminte să amâi... Eu am experiență! Uite, sunt sigur că dacă îi reciți Ofeliei Garafu o poemă de a ta, d-n „Lumină Tristă", are să plângă și vom fi iertați...**

UCSELAL. — (Frământat): **Am uitat tot! Spune tu ceva din „Celatea lui Bucur". Eu vreau să mooor!**

UICAB. — (Ingrozit): **Eu nu recit. Vrei să nu mai scap de ea...**

UNA DIN UMBRE. — (Către celelalte): **Privește-i cum se pierd** ma chère Ophelie! **Indrăsneala lor le stă numai în călimară! Credeam că sunt șoimi și sunt doar niște puișori de găină!...**

UICAB. — (Care a tras cu urechia, se scutură eroic ca un cocoș gata de luptă): **Uneori șoimii se travestesc astfel ca să nu sperie găinile! Li se urăște de atât azur, de atât aer rarefiat... și-i prinde câteodată dorul de pământul cald și îmbălsămat al ogrăzilor...**

UMBRELE.—Iar a luat-o razna!...

O UMBRĂ SULEGETA. —(Pare a fi domnișoara Manuela Nicoliu. Alunecă pe parchet ca o zână, are mâini albe și parfumate ca niște crini, glas dulce. Către cele trei furii): **Scumpele mele, sunteți mai rele ca niște iele...** (Arată către cei doi): **Aceștia sunt prietenii mei, blânzi ca niște miei, cu inimi de lei...** (Cu multă duioșie): **Dacă i-ați cunoaște mai cu adevărat, i-ați iubi neapărat...**

UMBRELE. — (După o scurtă consfătuire): **Să fie lăsați liberi!**

POEȚII. — **Adevărat, Domniițelor?**

UMBRELE.—Nu suntem domniițe, suntem doar niște umbre... niște sărmane umbre... Dați-ne mâna, vorbiți cu noi, iubiți-ne, ca să se farme vraja blestemată! și să fim și noi ființe adevărate... adevărate...

MENIP

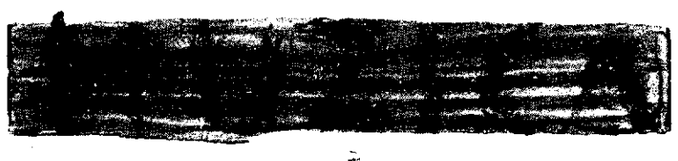

de ROMEO ALEXANDRESCU

CONCERTUL GABRIELLA LUPANCEA

Talentul liric al d-rei Gabriella Lupancea, absolventă recentă și merituoasă a „Academiei Regale de muzică și artă dramatică", înmănunchiază multe calități demne de relevat. In cursul concertului d-sale dela „Dalles", primul concert „independent" pe care îl dă, dacă nu ne înșelăm, până acum ne apărând în scene decât între marginile restrânse ale auditiilor de școală, sau în mici mostre costumate ale fragmentelor de operă de prin producții le fine de an, d-ra Lupancea a confirmat aproape toate bunele impresii pe care le-a lăsat, cu prilejurile ce amintim. Simțire muzicală incontestabilă, tradusă în felurite aspecte ale stilurilor, caracterului particular și formulării în frază muzicală, nuanțare expresivă și ritm interior, a unui program extras din rafturile bune ale bibliotecii liedului, înclinații și prezentare scenice promițătoare, resurse fizice ale glasului de bun și plin cuprins. De asemeni, trăsături de inteligență și temperament interpretativ. Trebue totuși să facem, deși constatăm în toate privințile arătate, un progres îmbucurător, anumite rezerve.

Așezarea, fixarea în sunet a glasului, unitatea și netezimea de emisiune, nu ni s'au mai părut aceleași ca în trecut. Tonul d-sale capătă acum falduri, fluctuări, care frâng armonia liniei uneori și creiază pe alocuri și imprecziune de intonare, deși, în numeroase rânduri, urechea muzicală a d-rei Lupancea s'a dovedit în afară de orice vină. Element valoros prin capitalul d-sale vocal de bază și cu cel muzical, natural și agonisit, d-ra Lupancea trebue cu toate acestea să știe că o singură abatere dela multiplele cerințe fundamentale ale artei către care s'a îndreptat, poate scădea sau chiar anihila, acțiunea și aportul, rezultatul practic, al celorlalte, cât ar fi ele de bine realizate. De aceea d-sa trebue să cerceteze cu atențiune, discernământ și perseverență, cauzele celor arătate, pentru a putea stăpâni situația astfel cum o merită talentul d-sale, cucerindu-și cu integritate dreptul la carieră.

D. Ion Filionescu a acompaniat concertul d-rei Lupancea cu experimentat și cizelat meșteșug.

RECITALUL VIOLONISTULUI GEORGE MANOLIU

Un caz opus aceluia înfățișat de d-ra Lupancea pare să fie acela al fazei artistice în care se află d. George Manoliu, violonist, judecând după cele ce-au fost mărturisite de concertul d-sale, tot dela „Dalles".

La d-sa, materialul sonor, structura și particularitățile constitutive ale „glasului" coardelor d-sale, sunt partea cea mai interesantă și mai isbutită a jocului d-sale.

Sonoritatea d-sale, deși fără însușiri de amploare sau bogăție cantitativă, este destul de frumos conformată și de plăcut emisă. Nu este însă de fel armonizată cu restul condițiilor de execuțiune, acelea pe care le-am putut constata excelente, la d-ra Lupancea.

Prin nesiguranța și neregularitățile diletantistice ale ritmului și mișcărilor în care a interpretat adesea compozitorii din programul ce și-a ales, prin „derapările" din justețea tonală în care a căzut uneori, nu din defect de vibrație, dar din lipsă de autocontrol tehnic, d. George Manoliu, n'a putut oferi publicului d-sale, din întregul buchet pe care trebue să-l îmbine talentul unui solist în interpretările sale, de cât o singură floare, a cărei frăgezime a dispărut printre crengile spinoase ale insuficiențelor de ordin muzical, pe care le-a lăsat s'o năpădească. Este păcat, deoarece, d. Manoliu, ar fi putut, credem, să slujească mult mai frumos muzica, dacă și-ar fi verificat și captat altfel, elementele înzestrării d-sale și ale culturii d-sale de concertist.

Cu voință și metodă, se pot schimba multe în jocul unui executant. D. Manoliu nu este primul tânăr concertist care se lasă sedus de ușurințe de exteriorizare, pe căi opuse principiilor esențiale ale muzicii. Din punctul unde d-sa se află acum, întoarcerea nu este imposibilă. Dar trebue s'o întreprindă de îndată, pentru a-și valorifica talentul și a dărui muzicii, tot ce i se cuvine.

Sorții esseistului

(Urmare din pag. I)

A sparge osul esseului și a-i suge măduva substanțială, nu vrasăzică, desigur, a-i utiliza adevărul științific, ci a-ți integra, a-ți asimila profitul omenesc al experienței celui citit.

Căci „esseist" înseamnă și experiențialist. „Esseul" nu e numai un titlu generic de înjghebări literare, un fel de a-și sublinia modest, neputința. Nu e numai o încercare de a spune ceva, e și o încercare interioară, alături de un fel de „a pune la încercare" sufletul celui care încearcă să-și și împărtășească altora viața.

Un esseist e un om care face încercări, dar și un om încercat, *adică un om pe care încercările nu l-au iertat. Și cu cât mai greu încercat de viață va fi, cu atât calitățile sale de esseist vor crește, valoarea experienței sale umane va fi mai rodnică.*

Un esseist e însă și un om care încearcă, *încearcă pe alții, ispitește. Un esseist e un ispititor, cu forța pe care o oferă superioritatea unei certitudini achiziționate, asupra celor lipsiți încă de certitudine.*

Socratismul, ispitirea dialectică, e o formă a esseismului, o calitate a lui. De mirare că el înglobează în mijloacele sale, ironia? (La Socrates, ironia se baza pe superioritatea față de ceilalți, pe cari i-o conferea certitudinea conștiinței că nu știa nimic). — „Celui qui fronde la vie humaine, sans attaquer personne en particulier, ne paraît — il pas vouloir plutôt avertir et reprendre par des conseils que blesser par la sortire?", *întreabă, într'o scrisoare către Thomas Morus, apologetul Nebuniei:* Erasmus din Rotterdam.

Dornic de experiențe interioare, om încercat (cu experiență), punându-și la încercare semenii, esseistul cumulează calități cari să-l facă antipatic. Deținătorul prin excelență al acestor însușiri, Voltaire, n'a fost oare, pentru societatea bună a timpului său, apariția cea mai nesuferită?

Hotărît lucru, esseiștii nu pot fi agreați, deci nu pot fi sociabili. „Incercările" lor interioare, în „încercarea" de a se mărturisi altora, punându-i „la încercare" astfel, sunt menite să nu întâmpine decât adversități. Spiritele de nimic, laolaltă cu reprezentanții cei mai cu autoritate ai filosofiei și științei consacrate, vor concura să-i denigreze. Reverenzi Chauvin „de l'Oratorie" vor exista oricând, peste tot, ca să înfiereze „imoralitatea" celor cu deviza „j'ose non seulement parler de moy, mais parler seulement de moy". Esseistul va fi mereu la interferența primejdioasă a două domenii. De-o parte subiectivismul literar, lesne primejduit să alunece în neseriozitatea paradoxurilor exterioare, fără acoperirea-aur a trăirii adevărate, de alta obiectivitatea științifică, ușor fungibilă printr'un dogmatism cauzalist dintre cele mai grosolane. Menit să poarte cu mână neînduplecată balanța cinstită a omenescului „que sçais-je?" montaignian, esseistul are, față de emfaza superficială a primului, ancorat în efemerul unei mode, cași față de doctoralismul sec al celuilalt, covârșit de reprezentarea mecanicistă a unui timp abstract, — sorții pe care i-i conferă prezența continuă a perspectivei veșniciei: durabilitatea, trăinicia, permanența etern-omenescului realizat individual, în el.

Intre adevărurile științifice care se perimează prin progresul cunoașterii și capriciile preferințelor momentului în obiceiuri și mijloace literare, esseul rămâne — cum a rămas până azi — sortit să slujească Omului față de oameni: împărtășindu-li-l.

De aceea dintre sorții de eternizare, ai esseistului („ca c'est moy que je peinds!") înving.

ION FRUNZETTI

Xenopol discutat de Mussolini

(Urmare din pag. I-a)

atragă imediat după apariția lui (în 1909), atenția unui excepțional tânăr publicist italian, adică a lui Benito Mussolini.

In primăvara acelui an, temutul luptător socialist și gazetarul citit, care era încă de pe atunci viitorul Duce al Italiei, părăsise Romagna lui și chiar Italia, spre a se duce la Trento, în Austria iredentei italiene, ca secretar al Camerei de Muncă din acea localitate și ca redactor al ziarului Popolo, **pe care-l scotea acolo aprigul social-naționalist și neînduplecatul iredentist Cesare Battisti.**

Prilejul acesta era pentru Mussolini cel mai bine venit, pentru a se iniția la fața locului, în problemele iredentismului, în raport cu problema Pan-Germanismului, a Pan-Slavismului și a unui eventual Pan-Latinism. El își satisfăcea astfel totodată aviditatea impresionantă de inițiere rapidă, și totală în cele mai variate directive ale ideologiei europene a acelui timp.

Atunci și așa s'a format definitiv omul de Stat al Italiei actuale. Seria articolelor de fond, a dărilor de seamă, a polemicelor sale, denotă această neîntreruptă nevoe a spiritului de a se ține în curent cu marile probleme ce se desbăteau, de oriunde și de către orice om cu autoritate, în legătură cu destinele popoarelor și ale oamenilor laolaltă.

Așa a ajuns Benito Mussolini, imediat, să ia cunoștință de studiul publicat de profesorul român în Rivista Italiana di Sociologia; **așa a simțit el nevoia să discute problema evoluției sociale și a legilor ei cu Alexandru Xenopol, într'un articol pe care mi-a fost dat să-l identific de curând, în colecția foarte rară a ziarului amintit din Trento, datorită și amabilității directorului Bibliotecii Comunale, de acolo, Consilierul de Stat Italo Lunelli.**

Din citirea recenziei lui Mussolini la studiul istoricului nostru, (și asupra ei nu vom insista aici) se poate vedea pătrunderea cu care i-a urmărit acestuia teoriile, cât și simpatia, plină de înțelegere, cu care i le-a admis în parte.

Cu chipul acesta, am putut preciza participarea, oricât de modestă, singura totuș în felul ei pentru moment, pe care a putut s'o aibă la un moment dat spiritualitatea românească, la formarea și definirea ultimă a lui Benito Mussolini.

ALEXANDRU MARCU

VITRINA EUROPEI

Note italiene

A FOST SĂRBĂTORITĂ

în Italia, luna trecută, aniversarea celui de al 475-lea an dela noartea lui *Donatello* (Donati di Betto Bardi). Războiul n'a împiedecat pe Italieni să-şi arate pioasa recunoştinţă şi admiraţia pentru marele sculptor din quattrocento; iar Florenţa s'a mândrit din nou cu amintirea unui fiu ales şi atât de preţuit de posteritate.

I-a fost dat Florenţei destinul plin de măreţie de a fi depozitara istoriei culturii şi civilizaţiei italiene.

Donatello învaţă la Roma, dar se întoarce curând în frumosul oraş al Florenţei. Deşi tânăr, faima de neîntrecut vrăjitor în a însufleţi piatra, crescuse atât de mare, încât e însărcinat mereu cu noui comenzi, pe care abia poate să le execute. Contemporanii lui Donatello, dornici de a îmbogăţi bisericele cu chipuri de Sfinţi şi de Ingeri, impun artistului să se ocupe aproape exclusiv de sculptura religioasă. In Evanghelistul Sf. Ion, tânărul artist, relevă pentru prima oară, complect, posibilităţile sale excepţionale; un nou sens al vieţii, o profundă conştiinţă de sine, care duc gândul spre Michel Angelo.

Treptat se şterg din opera sa toate reminiscenţele gotice şi statua Sfântului Gheorghe (Muzeul naţional din Florenţa) e mărturia întregului său talent. Dar, contenporanilor săi, opera lui Donatello le pare o sfidare; gustul acestora tindea încă spre o frumuseţe rece, obiectivă, aproape de idealul ciasic, cu formele senine şi armonioase. Spiritul aproape rebel al artistului, puternica sa personalitate, nu pot să accepte reguli prestabilite: „egli non si cura di cio che piace agli altri — cica come voule, cio che vuole, ansioso soltanto di spiegare se stesso".

Pentru glorioasa biserică „Santa Croce", Donatello face acea faimoasă „Annunciazione", neîntrecută în graţia emanată de cele două figuri, în delicateţa chipurilor şi eleganţa cu care sunt dispuşi faldurii largi ai vestmintelor.

Statua din Creuz al lui David (Muzeul Naţional din Florenţa), cerută probabil de Cosimo il Vecchio pentru a orna palatul său, a rămas până astăzi una din cele mai admirate opere ale lui Donatello; în bronz, artistul transformă aproape caracterul plasticităţii, redă mai vibrantă mişcarea suprafeţelor, mai mobil jocul luminii. In *Madonna col Bimbo* (Padova — altarul bisericii „del Santo"), noutatea aceasta fu mai evidentă, dar mai puţin înţeleasă.

Dar cu adevărat noutate — şi prin subiect încă — a fost statua equestră a condotierului Gattamelata (Padova). De secole, nimeni nu îndrăznise să execute un monument equestru mult mai mare decât modelul lui din natură, şi de a aşeza acest colos într'o piaţă, independent de arhitectură. Donatello „il furente", alege totuşi pentru statua sa un moment de calm; atitudinea lui Gattamelata e a unui căpitan ce urmăreşte, absorbit de gânduri, desfăşurarea bătăliei. Deşi amintirea claricistă se impune, prezenţa personalităţii lui Donatello e mai puternică decât oriunde.

Alături de Brunelesco şi Mesaccio, Donatello e primul mare sculptor italian. Venit cu o nouă concepţie a omului, a naturei şi a credinţei, transformă linia gotică, suverană în arta timpului, se arată antitradiţionalist, plin de o nouă energie, de o faţă necunoscută până atunci.

El inovează viziunea sa complicând arta. Donatello n'a aderat la o estetică; spiritul său independent se dădu căutărei efectelor de lumină şi mişcare şi neasculţând de nici o lege, intui toate posibilităţile.

Anticipând cerinţele secolelor viitoare, imprimând operelor o personalitate care nu se poate confunda, Donatello a fost puţin înţeles de contemporani.

De aceea admiraţia noastră pentru el, rămâne mereu ca pentru unul din titanii Renaşterii.

BALBO SCRITTORE

e articolul prin care apreciata revistă florentină „Il frontespizio" (Novembre 1940) comemorează pe neuitatul „quadrumviro", ca scriitor. Giovanni Savelli spicueşte din opera lui Balbo; „Diario (1922), „Stormi in volo sull' Occeano" şi „Da Roma a Odessa", pagini de o reală valoare literară.

Italo Balbo, eroicul ambasador înaripat al Italiei, e cunoscut mai mult ca îndrăzneţ sburător, ca organizator, ca neuitat soldat mort la datorie. Firea lui sensibilă l-a îndemnat însă să se aplece din când în când pe paginele albe şi să-şi însemne acolo gânduri şi impresii prinse în timpul sborului.

Căci el n'a fost numai scriitor din necesitatea polemică a unei politice militante, ci un scriitor în adevăratul înţeles al cuvântului, din dorinţa de puritate şi frumuseţe spirituală. Scrisul său intim, desvălue un caracter dinamic, un spirit spontan, pornit spre confidenţe, entusiast şi tânăr.

Un stil rapid, caracterizat prin uşurinţa jurnalistică, totdeauna cald şi precis, de un realism care rămâne poetic. Opera sa principală rămâne „Diario", scris în 1922, definit de însuşi autor, astfel: — „Annotazioni, appunti, rapidi promemoria di giorni Cruciati, incalzanti, folgorati — un incontro, un colloquio, un ordine di movimento, un dispaccio ricevuto o spedito, un discorso, un viaggio, un urto con gli nomini"...

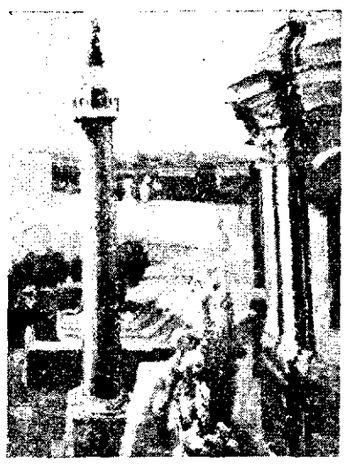

AUREL IACOBESCU
Columna lui Traian

Transcriem şi o pagină din „Da Roma a Odessa" pentru ritmul ei deschis, pentru transfigurarea plastică, pentru energia spaţială şi armonia domoală a cuvintelor.

„In volo sui minareti. Da ragazzo tanto splendore di poesia mi faceva sognare ad occhi aperti; il navigante che veleggio quel mar... faccio segno col dito all' isola... sottostante... il sole indora sempre più preciso i piccoli villaggi della costa frostagliata. Addio isola dei poeti! Ora siamo nel regno ampio dei venti, soli tra cielo e mare...

Ci avviciniamo all' isola di Metilene, l'antica Lesbo. Dove sarà Saffo dai capelli viola?

Non si finisce più di navigare sopra memorie di liccali che ad ogni instante agganciano il pensiero ed il cuore ad un nome celebre". (pag. 61).

ANGELA TOLLI BORDONI

e o tânără şi talentată scriitoare italiană, pentru cunoaşterea căreia vom răsfoi ultimul său volum „L'approdo sommerso" (Debarcaderul scufundat), apărut în colecţia „I poeti italiani vivanti", La Prora, 1939, Milano.

In 1934 a tipărit primul volum de versuri „L'ombra del salice".

Ettore Bignone consacră Angelei Bordoni un articol (Meridiano di Roma, 22/XII/1940) intitulat „Un poeta dell'ordine del cuore".

Fără a cădea în sentimenalitatea excesiv de plângăreaţă a postromanticilor, Angela Bordoni e o cântăreaţă a misterului, a unei singurătăţi pe care ne-o relevează şi titlul.

Un temperament pasionat, complăcându-se în durere, în nelinişte. Chinuit şi înfricoşat sufletul de trecerea fără încetare a tuturor tristeţilor şi bucuriilor, întinzând antene fine spre viaţă pentru a prinde bătaia unei inimi înrudite, dar nevoit tot la întoarcerea spre sine.

Frumuseţea indiscutabilă a versului constă într'o simplitate a formei, care dacă la alţi poeţi denotă sărăcie, aici desvălue prezenţa unei plinătăţi de simţire, a unei bogăţii interioare care se lasă cu sgâreenie ghicită.

Non mi senti? Non mi ascolti?
Tanto ormai, siamo lontani?
Ma qualcosa c'è, lo vedo,
Entro il cavo delle tue mani.
(Solitudine).

Un cerchio d'aria mi sembrò.
[Soltanto,
Carezza senza peso
Attorno al polso fragile.
Il gesto n'ebbe la levità
D'un fiore in sogno.
Tutt' armonia fu.
Come se dentro l'azzure vene
Non sangue fremesse ora.
Ma canto
Questo l'anello primo.
(Catena).

Prinderea în cuvinte atât de puţine a momentului în care, deşi alături, cei ce se iubesc, simt instinctiv că sunt îndepărtaţi, străini aproape — în primul fragment.

In al doilea, notarea delicată, feminină, a impresiilor primite la îmbodobirea mâinei cu primul inel.

(Un cerc de vânt mi se păru.
[Numai
Alintare uşoară
In jurul pulsului fragil.
Mişcarea avu uşurinţa
Unei flori în vis.
In totul armonie
Ca şi cum înăuntrul vinelor
[de azur
Nu curse atunci sânge,
Ci cântec.
Acesta, inelul dintîi).

SORACTES

FAMILIA

Apărută la 1865 din râvna şi îndemnul lui Iosif Vulcan, revista „Familia" a stat neclintită la postul de comandă al românismului curat şi puternic din Transilvania, peste trei sferturi de veac, nimeni şi nimic nereuşind s'o abată dela marele rost pe care întemeietorul ei i l-a dat. Isvor de credinţă în frumos şi dreptate, „Familia" a fost ani de-a rândul un cuib al sufletelor greu încercate ale fraţilor noştri de dincolo de munţi; păstrându-şi neştirbită comoara de simţăminte româneşti, revista aceasta şi-a strămutat vremelnic redacţia în Capitala ţării, regrupând în jurul ei unele dintre cele mai însemnate condee româneşti, continuând să ducă aci, pentru scurtă vreme, aceeaşi luptă pentru menţinerea spiritualităţii româneşti.

Ţinuta şi colaborările distinse ale acestui prim număr din „Familia" apărut în pribegie, o recomandă ca pe una din cele mai bune publicaţii lunare dela noi.

IN TOVARAŞIA LUI LUCIFER

Tânăra generaţie de actori, spre deosebire de înaintaşi, oameni cari în afara scenei nu cunoşteau altfel de preocupări decât în măsura în care acestea puteau servi unei cât mai desăvârşite desvoltări — unilaterale, numără în rândurile ei câţiva poeţi de o necontestată valoare.

Actorul Alexandru Ilea, **îndeajuns de cunoscut în teatru, a scos de curând un volum de versuri intitulat „In tovărăşia lui Lucifer". O aleasă sensibilitate, o bărbătească atitudine în faţa vieţii, — atitudine ce uneori frizează revolta, brutal exprimată — iată ce aduce Alexandru Ilea în poezia noastră nouă, totul într'o formă mereu îngrijită.**

Redăm aci una dintre cele mai caracteristice poezii din volumul „In tovărăşia lui Lucifer", **intitulată „Enigmă":**

Pe 'ntinderi masive de nouri,
prin scăpărări de fulger,
am ajuns în faţa porţii, Enigmă!
E cheia 'n mâna mea.
Eu deschid poarta lumei noui!
S'a rupt cheia 'n broasca porţii...
Cunosc poarta.
Voiu făuri mâine altă cheie.

C. POSTELNICU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

REMUŞCĂRI

(Urmare din pag. 3-a)

— „Nu vrei să facem câţiva paşi împreună? o întreb.

— „Nu, că mă grăbesc — zice — plec astă seară la Braşov".

Râd. Ce noţiune confuză au femeile despre timp. Pleacă diseară la Braşov şi nu e ceasul nici două şi jumătate. Totuşi se grăbeşte.

— „Tocmai diseară? — spun — ai destul timp".

— „Da, dacă aş fi ca tine — zice — dar mai am să-mi cumpăr câteva lucruri, să-mi fac bagajele".

„Dacă ar fi ca mine, mă gândesc. Pe cine va mai cunoaşte ea atât de bine?

— „Te-ai îndrăgostit de cineva? o întreb.

— „Incă nu — spune — mai e timp destul".

E rea. E absolut rea. Nu e momentul să stau mai mult de vorbă cu ea. Nu s'a schimbat deloc de când o cunosc. N'are nici un pic de solicitudine pentru mine. Totuşi mai fac o ultimă încercare:

— „Te-ai gândit foarte puţin, hotărindu-te la acest pas — îi spun.

Râde. Imi pare foarte rău că râde. Eu sunt extrem de serios, pentru că simt adânc eroziunile făcute în mine, de cei şase ani cari s'au scurs prin noi.

— „De ce? întreabă. Eu sunt convinsă că m'am gândit bine".

Cu toate astea — îmi spun — nu trebue s'o iau aşa cum mi se prezintă. Sunt sigur că minte. E prea serioasă ca să creadă în adevăr cele ce spune.

— „Nu te gândeşti — spun — că am trăit laolaltă şase ani?"

— „N'are nici o importanţă. Suntem destul de tineri ca să-i uităm". Imi răspunde şi eu mă uit la ea şi nu mai ştiu ce să cred. Nevastă-mea să fi ajuns în acest hal de nesimţire, încât să-şi închipue că poţi uita atât de uşor, şase ani, acei şase ani, în care ţi s'a deschis bobocul vieţii! In care ţi-a înflorit carnea şi ţi-au crescut aripile visului? Mi se pare de necrezut.

— „Nu uita — spun abătut până aproape de lacrimi — că în acest timp fiinţa ta a fecundat şi că eu, acesta care mă găsesc acum în faţa ta, am fost pentru ea timp de şase ani, cum sunt soarele, umezeala şi pământul pentru plante. Eu i-am gradat elementele şi pregătit condiţiile. Eu am maturizat-o".

M'a ascultat atentă şi îmi dau seama că în ea se petrece o mică furtună, dar la lumina scurtă şi repetată a fulgerelor, nu poate înţelege până în adânc problema. Ezită încă, menţinându-se nesigură deasupra apelor.

— „N'am fost în stare să fac copilul — spune —, dar glasul nu-i mai e limpede. Trene de şoapte fâşâe în unele cuvinte. Nu se putea să fie atât de nesimţitoare, mă gândesc.

— „Haide — zic — dă drumul maşinii şi să facem câţiva paşi împreună. Intre templul acesta al dreptăţii şi între cestălalt al păcii şi al morţii, — îi spun arătându-i cu o mână tribunalul şi cu cealaltă biserica — nu e frumos să discutăm lucruri atât de delicate ca sentimentele omului. Moartea şi dreptatea nu cunosc nuanţe. Nu există decât o singură realitate profund omenească: dragostea. Numai ea e a noastră, de aceea ne râdem cu atâta uşurinţă de ea. Prin celelalte trecem, ca prin nişte porţi de ghiaţă, ale fatalităţii, fără să fim răspunzători de ele.

Ea face semn maşinii că e liberă şi plecăm. La această oră, afară de animaţia din jurul palatului de justiţie şi de scurgerea adormită a tramvaelor şi a autobuzelor goale, oraşul e aproape pustiu. Rari oameni pe cari îi întâlnim, ori ies obosiţi de indigestie din birturi şi merg moleşiţi pe stradă, ori sunt negustori ambulanţi cari găinează în faţa coşurilor şi a tarabelor, pe caldarâmul încins de soare. Nimeni în orice caz, nu ne supără. Mergem încet şi probabil fiecare din noi se gândeşte la celălalt. O lăm din faţa Palatului de Justiţie, în sus pe Şelari. Traversăm Lipscanii şi printr'un strâmt pasai, dăm la biserica Gabroveni. In faţa bisericii picotează la umbră o femee fără picioare, enorm de grasă. Mi se face milă de acest monstru pe care cine ştie ce stupidă întâmplare l-a lăsat fără putinţa de a se hrăni cu propriile lui mijloace şi-mi scot portofelul şi-i pun în mână câţiva gologani. Nevastă-mea şi-a scos pălăria şi merge cu capul gol în jos. Copleşit de soare, părul i s'a irizat de tot. Parcă are o aureolă. De sub lumina părului, îi văd din spate, ivindu se corpul tare şi alb al cefei şi dintr'o parte linia gravă şi pură a obrazului. Fără să vreau mă gândesc la Maica Domnului şi-mi aduc aminte de înfăţişarea sfântă sub care mi-a apărut în vis. Se petrec — mă gândesc — lucruri serioase în inconştientul meu.

Când trecem prin faţa bisericii, în timp ce eu dau de pomană femeii slute — ea se închină şi gestul ei mă mişcă. Ii iau braţul, o întorc în loc şi intrăm în biserică.

Inăuntru e aproape întunerec. Două lumânări lipite pe un sfeşnic, ard şi abia isbutesc să rupă puţin din acest întunerec grav şi înalt care şi-a lăsat peste mine, palmele răcoroase şi parfumate.

O femee bătrână stă ghemuită la o masă, aproape de intrare. Este singura vietate de aici. In faţa ei sunt câteva stocuri de lumânări, cari şi ele au ceva din vineţiul întunerecului în ceară. Nevastă-mea se duce la femee şi ia două lumânări. Eu mă opresc în mijlocul bisericii şi-mi fac cruce. Prin cele două geamuri ale turlei, lumina intră sfioasă şi se scurge pe zugrăveala pereţilor turlei jos, exact în mijlocul bisericii. Pe ferestrele laterale pătrunde de asemeni puţină, dar se adună tot aci la mijloc, unde cade cealalaltă. Corpul mare al bisericii şi altarul, sunt cufundate în întunerec.

Nevastă-mea a aprins lumânările, s'a închinat la icoane pe rând şi s'a oprit şi a îngenunchiat în faţa Maicii Domnului. Li văd din spate trupul prosternat ca o umbră imobilă şi mă gândesc că se roagă pentru mine. Atunci îngenunchi şi eu pe locul pe care mă găsesc şi cu ochii pe un Christ coborît de pe cruce, cu braţele şi picioarele scheletice şi cu trupul frânt în poala Maicii Lui, zugrăvit sus pe cupolă, încep să plâng şi să mă rog.

„Ai milă de noi Doamne, Tu care ai suferit mai grozav ca mine şi ai fost mai bun decât nevastă-mea. Te iubim din tot sufletul şi dacă uneori am greşit, iartă-ne pentru că nu putem să nu greşim. Tu eşti singurul om care n'ai greşit, dar Tu eşti Dumnezeu şi Dumnezeu nu e ca noi, oamenii. Noi suntem îngâmfaţi şi proşti. Noi vrem ceva, dar nu ştim ce vrem. De aceea ne uităm unii la alţii, bănuitori şi ne luăm la harţă. Cu toate astea, nevastă-mea şi cu mine suntem buni creştini, Doamne, şi mai înainte de toate suntem buni oameni. Dacă n'am uitat cu totul învăţătura Ta, cu care mi-am pierdut de multe ori zilele şi nopţile, Tu nu ceri mai mult de la noi, decât să fim buni oameni, pentru că un bun om este şi un bun creştin. In altfel nu poate să fie, pentru că aşa ai orânduit Tu şi orânduiala Ta este singura regulă a lumii.

„Intoarce, Doamne, spre bine gândurile nevestei mele. Recunosc că sunt cea mai mare canalie, Doamne pentru câte le-am făcut. Eu n'am dreptul în acest univers decât la femeea mea. O recunosc şi nu mai insist degeaba. Dar ce să fac eu dacă m'ai făcut fiinţă slabă şi neputincioasă? Crezi că eu n'aşi vrea să fiu sobru şi infailibil ca Tine? Vreau, dar, dacă nu pot! Eu sunt om şi dacă aşi putea, n'aşi mai fi. Atunci, în loc să fiu un mare păcătos, mintea mea umilă, înţelege Doamne, că aşi fi un mare prost. De aceea Te rog din tot sufletul, iartă mă şi de astă dată, cum de atâtea ori când eram copil şi deschide nevestei mele ochii asupra adevăratului înţeles al greşelii mele. In numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh! Amin!"

Dar nu mă ridic de jos. Mă uit la nevastă-mea care continuă să se roage şi rămân în genunchi, gândindu-mă dacă rugăciunea mea a fost destul de sinceră. Nu pot fi mai sincer decât atâta. Poate că mai e ceva de mărturisit, dar acel ceva nu-l pot înţelege şi spune.

Ruga neveste-mi ţine prea mult. Intotdeauna a fost mai scrupuloasă decât mine — îmi zic — şi-mi pare rău că am terminat înaintea ei. O să creadă că nici nu m'am rugat. Insă a rămâne aşa în genunchi numai pentru a fi văzut de ea şi a-i arăta că nici eu nu sunt nesimţitor la gândurile religioase, mi se pare nesincer şi mă gândesc cu teamă ca acest gest ar putea anula toată credinţa mea de adineauri. De aceea, văzând că ea mai stă încă, mă ridic, îmi fac cruce şi mă retrag spre eşire lângă unul din stâlpii negri cari despart corpul bisericii de tindă.

Poate îi dă Dumnezeu gândul cel bun — îmi zic. Poate mă ascultă Dumnezeu şi i-l dă. Nu trebue să împingă mai departe jocul acesta de-a divorţul, pentru ca s'ar putea termina prost. E peste putinţa să nu şi închipue ea, toata suferinţa prin care am trecut eu, din seara aceea şi până azi. Am pretenţia ca-şi dă seama cât o iubesc. In şase ani de zile de trai împreună, este drept, ca mi s'a întâmplat uneori să-i arunc o privire de ură sau să-mi vină să o strâng de gât. Cui nu i se întâmplă acest lucru, când e trezit de prezenţa cuiva, tocmai în clipele când are mai multă nevoe de singurătate?

In şase ani de zile, au fost între noi destule scene violente, o recunosc, dar de aci până la a crede că n'o iubesc, e distanţa. Ea ştie prea bine, că sunt un om sucit. Că îmi place să văd alb unde toţi oamenii văd negru, că mă frământ o săptămână întreagă pentru un fleac şi sunt în stare să primesc cu cel mai rece sânge o întâmplare catastrofală. Ştie bine acest lucru şi i-am explicat ca pentru mine valoarea unui fapt, ţine de starea sufletească cu care o accept. Ştie toate astea. E peste putinţă deci să nu şi dea seama de suferinţa mea şi să întindă coarda mai mult. O iubesc, Doamne... O iubesc de nu-mi mai văd capul de ea. Tip din adâncul sufletului, strângându-mă lângă stâlpul negru al bisericii, din toate puterile, ca să nu încep să plâng.

In aceiaşi clipă ea se ridică din faţa icoanei, se închină şi se întoarce spre mine. Mă caută, luminată şi serioasă, cu ochii prin biserică şi mie, acest lucru mi se pare de bun augur. Ies din ascunzătoarea mea de lângă stâlpi şi ea mă vede fără acel gest lăuntric de distanţă cu care m'a chinuit în seara aceea a despărţirii şi tot timpul de când am văzut-o astăzi.

Ieşim unul lângă altul, gravi, ca după o a doua cununie. In faţa bisericii ea se opreşte.

— „Acum adio, şopteşte întocmai ca în vis. Iată, s'au deschis magazinele şi mi arată în jurul nostru mica animaţie care a început să se închege pe străzi.

Mă uit la ea năuc şi isbutesc greu să scot un cuvânt din răsturnarea aceasta a nădejdilor mele.

— „Pleci? — spun.

Dar mi se pare că n'am isbutit să scot decât pe cel mai stupid cuvânt şi mă enervez.

— „Eşti extraordinară" — ţip.

Ea e liniştită şi încearcă să mă stăpânească. Imi ia mâna şi mi-o strânge zâmbind.

— „Nu te înfuria aici, în faţa bisericii — zice.

Părul mi s'a răvăşit şi fălcile mi s'au crispat din pricina stăpânirii, aşa de mult, că le simt.

— „O să creadă lumea că eşti nebun — zice — şi mă ia de braţ ca să mă mişce din faţa bisericii, unde atragem atenţia oamenilor. Dar eu îmi desfac braţul şi pornesc singur înainte.

La colţul străzii însă, îmi trece prin minte că în acest timp ea s'a putut face nevăzută şi mă întorc brusc.

N'a dispărut. E numai la un pas de mine în urmă, dar această nouă răsturnare a gândurilor mă scoate şi mai rău din sărite. Mă opresc, mă apropii cu toată furia de obrazul ei şi scrâşnesc:

— „Pleacă! De ce ai mai venit după mine? du-te".

Sigur că nu e câtpa mea de şters ghetele. Se opreşte o clipă, neştiind ce să facă, apoi lasă capul în jos abătută şi o apucă la stânga pe strada Doamnei, cu corpul ei frumos târâş după dânsa, ca un şarpe cu capul sdrobit.

Imi apuc fruntea în palme şi-o strâng. O strâng până îmi storc tot veninul din ea. Apoi obosit, turbure, ridic ochii şi privesc. Nu se mai vede; dar în str. Bursei circulaţia s'a întrerupt şi toată lumea aleargă într'acolo. Nu mai am timp de gândit. Ştiu. Ştiu ce s'a întâmplat. Şi mă reped cu capul înainte, în această lume care creşte în faţa mea, neagră ca un zid.

LUCA DUMITRESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938